

GLAS RAVNICE

Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 26

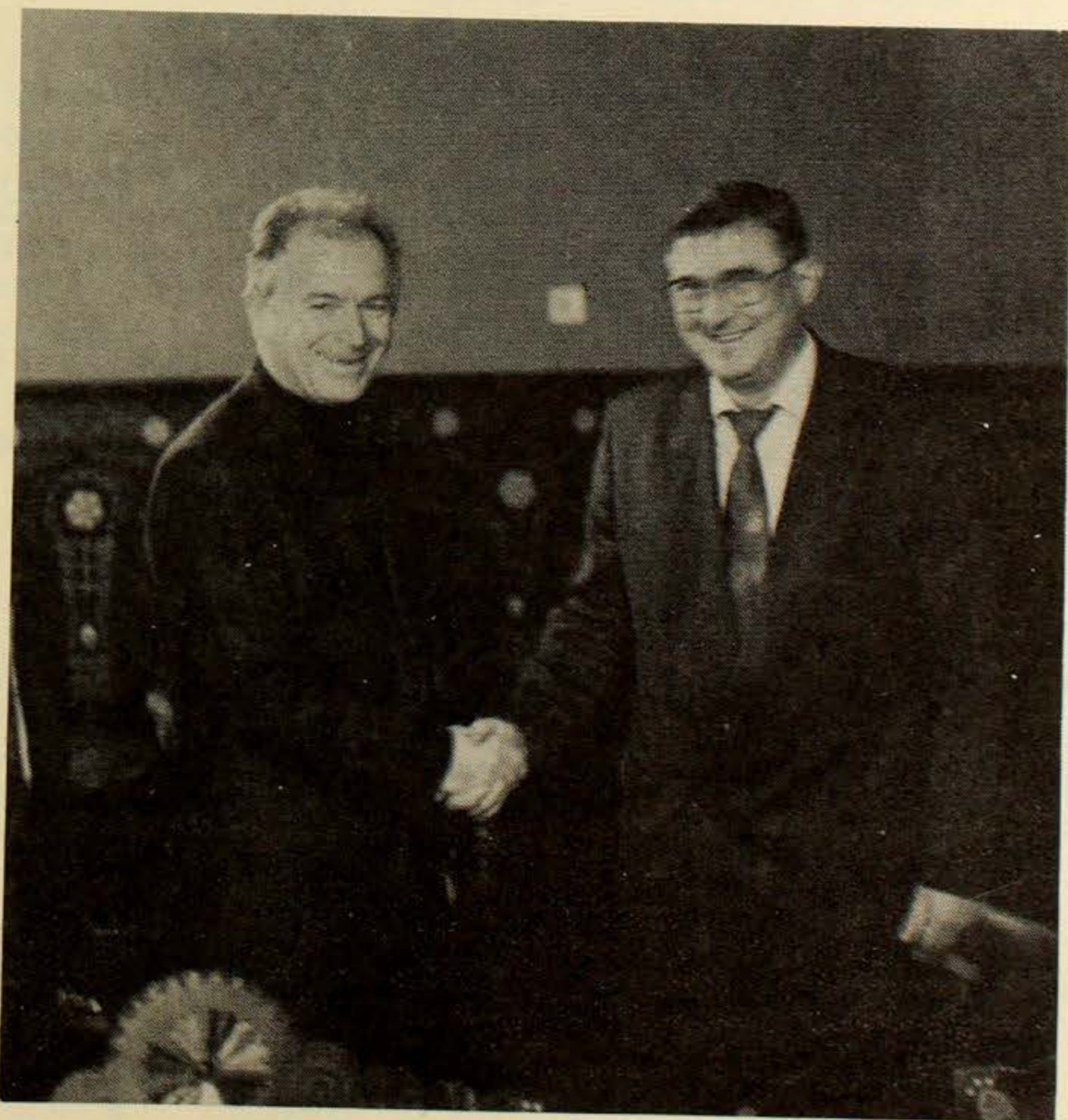
Subotica, veljača 1993.

cijena 3000 din./500 HRD

HRVATSKE ŠKOLE USKORO ?

Prigodom posljednjeg susreta gospodina Ahrensa, predsjednika Komisije o nacionalnim manjinama, i Bele Tonkovića u Austriji prošlog mjeseca obavljani su vrlo korisni razgovori i dogovorena je daljnja suradnja Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini sa Komisijom za nacionalne manjine. Na upit koji su naši minimalni a koji maksimalni zahtjevi, gospodin Tonković je odgovorio: "Naš se minimum i maksimum zahtjeva poklapaju. Naime, narodne hrvatske škole i kulturne institucije kako je to opisano u projektu naše kulturne autonomije je ono ispod čega se ne može ići, ali ujedno mi od toga više i ne tražimo." Svi su se složili da su ovi zahtjevi realni i samo je pitanje vremena kada će se oni moći i ostvariti.

V.I.

Ahrens i Tonković

- SLATKA VOĆKA DEMOKRACIJE I TRNOVIT PUT DO NJE str. 2
- PREDSJEDNIKU IMA TKO PISATI str. 6
- TV SILOVANJE str. 7
- "PAPCI" IZ PANDORINE KUTIJE str. 8
- INTERVIEW SA NADBISKUPOM FRANCOM PERKOM str. 10-11
- JEL KRUIVA, JEL KAFE str. 18

Uvodno predavanje mr. Ivana Poljakovića održano 30. siječnja na subotičkoj »Agori«

SLATKA VOĆKA DEMOKRACIJE I TRNOVIT PUT DO NJE

Kad se kaže demokracija, misli se na zapadni tip demokracije, misli se na parlamentarnu demokraciju koja dominira u zapadnim zemljama. Ona nije jednako razvijena u svim zemljama Zapada, kao što ni komunizam nije bio jednoznačan u zemljama Istoka. Zapadni model demokracije sigurno nije najsavršeniji i najpravedniji oblik organizacije jednog društva, te bi se i na njega mogli kritički osvrutati, ali je nesporno neuspješniji model koji čovječanstvo do sada poznaje.

Kao primjer najrazvijenije demokracije u Europi obično se pominje Švicarska ili Konfederacija Švicarske, kako joj je službeni naziv.

Prepoznatljivi elementi parlamentarne demokracije su sljedeći: višestranački sustav, decentralizacija državnih vlasti, neovisnost državnih medija u odnosu na vlast, pravna država, slobodno tržište i slobodno poduzetništvo, postizanje ljudskih i građanskih prava, tolerantan odnos većine prema manjini, zaštita prava nacionalnih manjina, referendum kao česti oblik neposrednog odlučivanja građana, socijalna zaštita, visoki životni standard, stabilnost valute.

Ako se sad pak osvrnemo na totalitarne režime ili da budemo još konkretniji na komunizam, uočiti ćemo da malo prije spomenuti elementi parlamentarne demokracije ili uopće ne postoje ili su na veoma niskoj razini. Put iz jednog totalitarnog ka demokratskom sustavu mukotrpan je, dug, nimalo jednostavan i uvjetovan je raznolikim faktorima.

U Jugoslaviji smo imali mekši tip komunizma u odnosu na primjer Albaniju ili Sovjetski Savez, pa ipak baš u Jugoslaviji je došlo do najtežeg i najkrvavijeg raskida sa komunizmom. Zašto? Zašto je baš kod nas u bivšoj Jugoslaviji taj put do demokracije najtrnovitiji?

Odgovor trebamo potražiti u dvije značajke:

1. nacionalna heterogenost i težnja nacija za vlastitom državom prema uzoru na moderne europske države

2. prejak dominacija zagovornika tvrde linije

U Jugoslaviji, kao i u drugim komunističkim zemljama, nacionalno pitanje nije bilo riješeno, barem ne na zadovoljavajući način. Nacionalni

osjećaji bili su sustavno potiskivani, kao i vjerski, koji stoje u uskoj korelaciji sa nacionalnim i dio su identiteta jedne osobe, odnosno jednog kolektiviteta.

Padom komunizma, nacionalni osjećaji koji su do tada bili držani pod staklenim zvonom, odjednom doživljavaju erupciju, izbijaju na površinu i postaju prioritetom broj jedan. Albanija ili Mađarska su relativno nacionalno homogene sredine te se nisu morale suočiti sa raspadanjem na manje nacionalne države, ali su tu Čehoslovačka i Sovjetski Savez, sada već bivši, koji su bili heterogeni kao i Jugoslavija i koji su se također raspali na manje države, ali ne na ovakav način. Ova činjenica daje naslutiti da je ipak presudnu ulogu u ovako krvavom raspadu zemlje odigrao u stvari drugi faktor tj. prejak dominacija tvrde linije, što nije bio slučaj u drugim komunističkim nacionalno-heterogenim državama. Jer, podsjetimo se, mirnog razilaženja je bilo i ranije u povijesti i to nije ništa novo. Sjetimo se mirnog razgraničavanja skandinavskih zemalja. Ono je moguće samo ako u državi koja se raspada ne dominiraju tvrde linije. Dok su u Čehoslovačkoj ili Sovjetskom Savezu prevladale mekše linije ili tzv. komunisti-reformisti, u Jugoslaviji je prevladala ona najtvrđa moguća linija. Sa epicentrom u Beogradu tvrda linija nije pristajala ni na kakve kompromise. Konfederacija, labava konfederacija, asimetrična konfederacija. Ništa. Klika koja je godinama dominirala Jugoslavijom nije htjela prepustiti drugome ni pedalj zemlje. Sjetimo se napada na Sloveniju. Cilj je bio silom sve zadržati pod kontrolom. Razloga i opravdanja za javnost već će se naći. Najlakše je bilo zaigrati na nacionalnu kartu. Uostalom te su metode već bile oprobane. Sjetimo se Hitlerovih teza: Nijemci su ugroženi u susjednim državama, svi Nijemci u jednoj državi, teza o übermenschu ili nebeskom narodu.

Ove teze, uz brižno pripremljenu propagandu, bile su pokretačka snaga za mase i nadahnuće u osvajačkim pohodima.

Nacionalnim bićem se i danas najviše manipulira, zato je važno jasno definirati i razlučiti nacionalizam, odnosno nacional-šovinizam od borbe za nacionalnu ravnopravnost. To su dvije oprečne kategorije, koje se brkaju čak i od ljudi s naboljim namjerama ponekad.

Nacional-šovinizam u osnovi postavlja vlastitu naciju u superiorni položaj u odnosu na druge, nacional-šovinizam iritiraju druge kulture, drugi jezik, on je netolerantan i zadire u slobodu drugog i

time i sebe kao kategoriju isključuje iz demokratskih pojmova, naprotiv zauzima mjesto u najmračnijim analizama povijesti.

Borba za nacionalnu ravnopravnost pak, ukoliko se ona vodi isključivo demokratskim sredstvima, jedan je od elemenata borbe za demokraciju, jedan korak na putu ka toj slatkoj voćki demokracije.

O nacional-šovinističkom djelovanju na prostorima bivše Jugoslavije imali smo prilike osvjedočiti se. Radije bih izložio presjek stoljetne borbe jedne nacionalne zajednice za ravnopravnost. Ovo je i vezano baš za Suboticu, a odnosi se na hrvatsku zajednicu koja se često demonizira, neki put iz nerazumijevanja, a neki put baš namjerno i to do onih, koji su sami puni netolerancije.

Borba za nacionalnu ravnopravnost hrvatske zajednice u Subotici iduće godine navršava punih 100 godina. Hrvati su na ovim prostorima, kao autohtono stanovništvo, imali svoje škole od samog početka organiziranog školstva, a to je daleka 1746 godina. Narastanjem mađarskog nacionalizma 1894. god. zatvaraju se po prvi puta hrvatske škole i od tada, pa do danas hrvatski intelektualci vode neprekidnu borbu za povratak narodnih hrvatskih škola i kulturnih institucija.

Krajem prošlog i početkom ovog stoljeća pod vodstvom Ivana Antunovića, Ambrozije Šarčevića, Mije Mandića i drugih, nastoje Hrvati osigurati ravnopravan tretman hrvatske zajednice, ali bezuspješno. Nakon I. svjetskog rata bački Hrvati, nadajući se boljem životu, odlučili su se za suživot sa braćom Srbima u zajedničkoj domovini, kraljevini SHS. Već prve godine uspiju Hrvati dobiti svoje škole nazad. Nažalost, ushićenje i radost zbog zajedništva i ravnopravnosti trajalo je kratko. Potom je uslijedilo razočaranje. Naime, već 1927. kraljevska vlada je zatvorila sve hrvatske škole u Subotici. Dalja borba nastavlja se pod vodstvom Blaška Rajića, katoličkog svećenika i predsjednika Hrvatske kulturne zajednice. Sedmog siječnja 1940. godine na sedmom »Razgovoru« u Matici subotičkoj Blaško Rajić je rekao: »Mi, Hrvati, u našoj slavenskoj državi nemamo svoje škole... Tko nam može zamjeriti da mi, Hrvati, Slaveni, u našoj državi tražimo škole u kojima ćemo postati borci a ne bogalji. Da ne propadnemo u svojoj zemlji, u svojoj domovini.«

Nakon II. svjetskog rata, 1945. godine Hrvati ponovo dobivaju svoje škole i kulturne institucije. Nažalost, veoma brzo

Piše: Zlatko Romić

VI STE NAS IZDALI - U TO SMO SE UVJERILI

Sjećate li se preizbornih poruka na ekranima TV SPS-a? "Mi izdati ne možemo - u to ste se uverili!", a iza toga žučkasto zelenkasta slika nekog polja. Kako moćne riječi od strane partije na vlasti. No, o njima više ni riječi.

Klonite se kameleona

Postoji jedan soj ljudi koji se u svakom vremenu snađu. Sigurno i vi neke od njih poznajete. Tu su i dalje; na radiju čujete njihov glas, u novinama čitate članke sa njihovim potpisom, na radnom mjestu su i dalje na rukovodećem položaju... i, nekako ste se na njihovo prisustvo navikli. Uspjeli su vam se uvući u kožu i ako ponekad to i otkrijete hvata vas nelagoda. Bili su prvi zagovornici bratstva i jedinstva, radničkog samoupravljanja, a ako su nešto o crkvi morali izustiti, onda je komentaru nedostajala samo psovka da bi u potpunosti bio podoban. One koji su se od toga (i njih) držali po strani sunjičili su za individualizam (kuga XX. stoljeća u socijalističkim zemljama) i pokušavali ih svojim nametljivim nastupom "aktivirati". Ljudi ovog podneblja uglavnom se nisu "mišali u politiku", te stoga i nisu imali većih neugodnosti osim vonja koji su za sobom ostavljali aktivisti nekakvih "Komiteta" sa završenom večernjom političkom školom u nečijem rodnom mjestu.

"Kameleon" je jedna pripovijetka Antona Pavličova Čehova u kojoj je riječ o čovjeku koji se nalazi na odgovornom mjestu u hijerarhijskoj ljestvici ljudskog društva, ali koji usljed straha da

ga ne izgubi ili da više neće napredovati, nema vlastita mišljenja nego procenjuje od kakve će odluke imati više koristi. Kameleon je i jedna vrst gmaza koja živi u tropskim krajevima i koja svojim pigmentskim ćelijama može mijenjati boju prema prilikama. Na žalost, ni ne zna s kim ga porede. Kameleon figurativno znači prevrtljivac, tj. čovjek koji svojih načela nema, nego ih mijenja prema prilikama.

Prepoznajte kameleona

Ni naša sredina nije bez ljudi koji od zakletih marxista odjednom postaju "svjesni" svoje pripadnosti određenom (i samo tom) narodu, koji prošli režim (a sami su ga kreirali) optužuju za intimne frustracije i mrak u kom su živjeli. Odjednom se prisjećaju točnog broja ubijenih u prethodnim ratovima (kao da toga nije bilo i na drugoj strani) i za to osuđuju tude potomke ili njihove fetuse. Usput odlaze u hramove molitve (jel je to sad nobl) ne znajući da li da i sami "koju zapjevaju" kad je tamo već tako veselo. Odlaze u crkvu, ali ništa ne vide i ne čuju. Oni i dalje mrze. I to za starog gazdu, koji je samo ime firme promijenio. Primjera radi napada se čovjek zbog podrijetla, konkretno zbog očeve povijesti. Gore nego u najstaljinističkija vremena. Sram vas bilo. Ali, zaista, njima nikakve pa ni ovakve riječi ne mogu doprijeti do mozga a potom i do svijesti, jer im je glava obložena pancirnim obrazima.

Javno govore da su protiv svake politizacije radnog mjesta i da su za profesionalno obavljanje plaćenih dužnosti i stoga su još gori, jer uspijevaju dio građanstva u to i ubijediti. Na sreću, u ovoj sredini to nije slučaj, te iz mržnje nazivaju ovaj grad "gradom punim mržnje". Jedno govore (mas-mediji su i dalje u potpunosti u njihovim rukama), a drugo rade. Možete ih vidjeti kako su se otvoreno priklonili nekoj političkoj opciji (obično vladajućoj) ili kako u njeno ime govore i pišu. Ukratko, isti ljudi su ostali na istim pozicijama, a mi naivni, vjerujemo im i onda kada optužujući vrijeme prošlo, ne znajući to, optužuju i sami sebe jer se svojih "ubjedenja" tako lako odriču.

Ovi ljudi sa onima iz uvoda imaju dodirne točke u tome što su dužni izdaju tumačiti kao nacionalni interes. Iako znaju da nikada tako "visoko" neće doprijeti, ipak im godi samilost gospodara kao psu naredba gazde svoga. Zar ovo što nam se nakon izbora događa nije izdaja? Izdaja građanskog standarda i socijalnog praga izdržljivosti i sigurnosti. Uvjereni smo da drugo i ne znate. I vi "gore" i vi "iz baze".

počinje se zatvarati i zabranjivati sve što je bilo hrvatsko. 1956. ukinute su i posljednje hrvatske institucije. Od četrdesetak, koliko ih je bilo na području subotičke općine, nije preživjela niti jedna.

Sedamdesetih godina hrvatski intelektualci pokušavaju organizirati Maticu hrvatsku, kulturno udruženje Hrvata, ali bez uspjeha. Preko noći je 118 hrvatskih intelektualaca optuženo za nacionalizam te je izgubilo posao, bili su prognani. Naco Zelić, danas konzul Hrvatske u Budimpešti, bio je jedna od vodećih ličnosti tog perioda.

15. srpnja 1990. godine nadajući se da demokracija kuca i na naša vrata, Hrvati su osnovali Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, okupili su se oko mr. Bele Tonkovića i dr. sci. med. Stjepana Skenderovića s namjerom da konačno izbore prava koja im pripadaju.

Dakle, kao što vidimo, put do slatke voćke demokracije dug je i trnovit, ali na kraju nadajmo se i isplativ. I za kraj, da se podsjetimo zlatnog pravila: stupanj demokracije u jednoj državi mjeri se po manjini, a ne po većini. ■

U organizaciji "Bunjevačkog kola":

ODRŽANO VELIKO PRELO '93.

Ove godine smo priredili Veliko prelo i održali ga u našoj velikoj dvorani. 30. siječnja. S ponosom ističemo da

Nada Kujundžić, Jasna Repac, Mira B. Kostić

smo ovu, za Bunjevce toliko važnu priredbu uspješno predstavili publici. Naime, na velikoj dvorani popravljen je krov, ojačana stropna izolacija, a za ovu priliku ugrađeno je centralno grijanje i suvremeni sistem prozračivanja. Ovo je doprinijelo da nam se gosti ugodno osjećaju. Nažalost, ograničena mogućnost smještaja je onemogućila velikom broju gostiju da prisustvuju toj priredbi. Nazočno je bilo 300 gostiju, a među počasnim uzvanicama bili su: tradicionalni domaćin velikog prela, gradonačelnik gosp. Kasza József; zatim dopredsjednica Skupštine općine g-da Stanka Kujundžić; predstavnici Subotičke biskupije: preč. Blaško Dekanj, župnik župe Sv. Roka i vlč. Andrija Anišić, tajnik biskupije; predstavnici Instituta "Ivan Antunović": preč. mr. Lazar Ivan Krmpotić, predsjednik i prof. Bela Gabrić, član vijeća; narodni zastupnik u Skupštini Vojvodine gosp. mr. Ivan Poljaković; te predstavnici kulturno umjetničkih društava: "Népkör" je predstavljala predsjednica dr. Kern Katalin sa suprugom; Srpski kulturni centar "Sveti Sava" predstavljao je tajnik gosp. Mihailo Jovan sa suprugom; Bajsku bunjevačku čitaonicu predstavljao je tajnik gosp. Stipan Šarac sa suprugom; KUD "Rokoko" iz Čikerije predstavljala je g-dja Gabrijele Gabrić sa suprugom.

Organizacioni odbor je ovom prilikom, u odnosu na ranije godine, unio značajnu izmjenu u priređivanju prela s naglaskom da je to zabava posjetilaca. Zato je poslije pozdravnih riječi gostima, predsjednik Organizacionog odbora, Alojzije Stanić pozvao gradonačelnika, gosp. Kasza Józsefa, da kraćim prigodnim govorom pozdravi sudionike prela, a nakon njegovih riječi dva tamburaška orkestra i pjevači, Marijan Buljovčić i Antun Letić - Nune, odsvirali su i otpjevali kasinsku pjesmu: "Podvikuje bunjevačka Vila...". Ovakovim uvodom nagoviješteno je dobro raspoloženje prisutnih. Folkorni ansambli i recitatori su prikazali svoje umijeće, a goste je zatim zabavljao tam-

buraški orkestar "Bunjevačkog kola", pod ravnanjem gosp. Lazara Malagurskog. Ovom prilikom je posjetiocima predstavljen i mladi orkestar tamburaša, koji svoje znanje stječu u Subotičkom tamburaškom orkestru, učeći od gosp. Stipana Jaramazovića.

U ponoć je bila izabrana najljepša prelja, između 11 natjecateljki, to je sedamnaestogodišnja učenica Jasna Repac. Kao prva pratilja izabrana je Mira Brčić Kostić, a kao druga Nada Kujundžić.

U ponoć se gosti usluženi fancima, a zatim je nastavljeno veselje uz dobro raspoloženje sve do pred zoru, kada su počeli odlaziti gosti, tako da su oni najuporniji ostali do 6-7 sati ujutro.

Čast da za ovu priliku spjeva preljsku pjesmu, dobio je naš poznati književnik, gosp. Lazar Merković. Spjevao nam je "Naša preljska pisma", koja je tiskana u ovom broju lista. Za ovu priliku, pozdrav prelu stihovima je izrazio Stipan

Veliko prelo '93.

snimio: Lj. Vujković

Bašić Škaraba pjesmom "Prelo", koju ćemo objaviti u idućem broju.

Predstavili smo i suradnju Instituta "Ivan Antunović" i Istraživačke sekcije "Bunjevačkog kola", jer smo za ovu priliku podijelili svakom posjetiocu do sada objavljene preljske pjesme, počev od dobro poznate: "Kolo igra, tamburica svira..." iz 1879. godine pa sve do 1992. godine.

Bogata tombola, sakupljenih predmeta, od naših prijatelja i darodavaca, prodavana po skromnim cijenama, ali zato vrijednih dobitaka, omogućila je da dijelom pokrijemo visoke troškove organiziranja.

Ističemo i visoku razinu kulturnog ponašanja naših gostiju: nitko se ni sa kime nije sporečkao; nitko nije namjerno razlupao ni jednu čašu. Jednom riječju, ovaj skup će nam ostati u sjećanju po vrlo visokoj kulturnoj razini zabavljanja.

Veliko prelo '93. ostat će nam u sjećanju po uspjelosti!
Predsjednik Organizacionog odbora: Alojzije Stanić.

Priopćenje iz KUD "Bunjevačko kolo":

PRILOZI ZA ZAJEDNIČKU KORIST

1) Nedavno je obnovljena i otpočela sa radom Istraživačka sekcija, na čelu s predsjednikom prof. Matom Brčić Kostić. U radu sekcije sudjeluje nekoliko profesora sveučilišta, književnika i drugih stručnih suradnika, raznih struka, koji žele istraživati i objavljivati do sada javnosti nepoznate pojedinosti iz naše prošlosti, u oblasti kulture. Ova sekcija će, počev od ožujka, otpočeti s redovitim predavanjima, jednom mjesečno, iz oblasti naše povijesti i kulturnog stvaralaštva. Tako će prvo predavanje biti o nastanku i radu Pučke kasine, a slijedi predavanje o prepisci Josipa Juraja Strossmayera i Ivana Antunovića. Ove je teme obradio i predstaviti će nam ih naš povjesničar gosp. Mirko Grlica.

2) Organizirat ćemo veselu proslavu Debelog četvrtka, ove godine 18. veljače, te time okončati pokladna slavlja. Veselje ćemo obilježiti prigodnom priredbom u našoj velikoj dvorani i restoranu. Goste ćemo posluživati fankima i prigodnom zakuskom. U velikoj dvorani goste će zabavljati tamburaški orkestar našeg društva uz pjevanje Marijana Buljovčića. U restoranu mladež će zabavljati mladi tamburaši KUD-a. Početak proslave će biti u 18 sati.

3) Uskoro će početi s radom, u okviru glazbene sekcije, grupa korskog pjevanja, mješoviti zbor. Molimo zainteresirane pjevače da se prijave u naš ured, radi obavještenja i dogovora.

4) Uslijed otežanih životnih prilika i prilozima naših dobrotvora su skromniji, pa nam to usporava obnovu velike dvorane. No, unatoč toj poteškoći obnovili smo krov i ojačali izolaciju stropa, a za nedavno održano Veliko prelo ugradili smo centralno grijanje i suvremeni sistem za ventilaciju. Ovo je dokazano vrlo uspješno, na Velikom prelu, pri vanjskoj temperaturi od -12 stupnjeva Celzijevih, kada se u toj dvorani vrlo ugodno osjećalo nazočnih preko 300 gostiju. Sistemi grijanja i ventiliranja su nam uređeni na veresiju, pa će nam svaki vaš dobrovoljni prilog pomoći, da čim prije otplatimo makar dio velikog duga. Ovo radi toga jer smo u velikoj dvorani počeli sa održavanjem priredbi, a slijede predavanja, književne večeri, izložbe slika - vrlo živa kulturna djelatnost, na korist nama i našoj djeci. Za obavještenja izvolite se obratiti uredu KUD-a.

Subotica, 5. II. 1993. godine.

Alojzije Stantić, potpredsjednik

Koncem prošlog mjeseca obilježen značajni jubilej:

25 GODINA SUBOTIČKE BISKUPIJE

U ponedjeljak, 25. siječnja 1993. godine svečanom misom u 17 sati u katedrali Sv. Terezije u Subotici obilježena je 25. obljetnica uspostave Subotičke biskupije, a također i 30. obljetnica osnutka sjemeništa "Paulinum" u Subotici, te završetak molitvene osmine za jedinstvo kršćana.

Sv. misu predvodio je visoki gost iz Beograda, Apostoliski nuncij u SRJ mons. Gabriel Montalvo, uz asistenciju nadbiskupa beogradskog dr. Franca Perka, biskupa subotičkog Péntzes Jánosa, biskupa zrenjaniskog Huzsvár Lászla, biskupa kotorskog Ive Gugića te brojnih svećenika subotičke biskupije. Nazočni su bili i predstavnici Srpske pravoslavne crkve, Reformirane i Evangeličke crkve, te mnoštvo vjernika. Propovijed je držao biskup domaćin mons. Péntzes János, u kojoj je između ostalog rekao da biskupija ima danas 94 svećenika prosječne starosti 49 godina, a da ih je prije 25 godina imala 89 sa prosječnom starošću 51 godina. Podmlađivanje i veći broj svećenika rezultat je uspješnog rada sjemeništa "Paulinum", koje do danas broji 30 učenika.

Novija povijest Katoličke Crkve na prostoru današnje Subotičke biskupije

u kratkim crtama se može prikazati ovako: Do svršetka Prvog svjetskog rata 1918. godine, prostor današnje Subotičke biskupije pripalo je Bačko-Kaločkoj nadbiskupiji, sa sjedištem u Kalocsi, Mađarska. Nakon što je državnom granicom između Kraljevine Jugoslavije i Mađarske teritorij

ove nadbiskupije podijeljen tako da je oko tri četvrtine prišalo Jugoslaviji, ukazala se potreba za novim oblikom organiziranja crkvenog života na ovim prostorima. Tako je 10. veljače 1923. godine ustanovljena Bačka apostolska administratura sa sjedištem u Subotici, koja je bila podvrgnuta izravno Svetoj Stolici. Za prvog administratora imenovan je tadašnji župnik Sv. Terezije u Subotici, mons. Lajčo Budanović, koji je 1. svibnja 1927. godine posvećen za biskupa.

Tijekom Drugog svjetskog rata, Bačka apostolska administratura crkveno-pravno pripojena je Kaločkoj nadbiskupiji, biskup Lajčo Budanović interniran je u jedan franjevački samostan u sjevernoj Mađarskoj, a novi administrator je kaločki nadbiskup. Nakon rata 1946. godine dekretom Apostolskog nuncija iz Beograda, biskup Lajčo Budanović je ponovo postavljen za administratora Bačke apostolske administrature kojom je ravnao sve do svoje smrti, 16. ožujka 1958. godine. Zamijenio ga je mons. Matiša Zvekanović koji je još 25. veljače 1955. godine posvećen za pomoćnog biskupa biskupu Lajči Budanoviću.

Što je čovjeku, koji se ničime ne dodvorava režimu preostalo, nego da se, zarad gole egzistencije, prisjeti s kim je "dijelio sudbinu" i zamoli ga da mu pomogne:

PREDSJEDNIKU IMA TKO PISATI

"Poštovani gospodine Čosiću, Vi ste, to je svakome poznato, pre nego ste postali predsjednik SRJ bili i sami dugogodišnji politički disident, uporni i dosledni borac za ljudska prava i demokratske slobode... Nas dvojica se lično veoma dobro poznajemo već skoro deceniju i po, još od 1978. i u izvesnom smislu smo povremeno politički "disidentski" saradivali... Uvek ste se korektno, može se slobodno reći, očinski prema meni ophodili i imali razumevanja za mene i moje probleme."

Podsjećajući gospodina predsjednika da je jedan od osnivača "Odbora za odbranu slobode mišljenja i izražavanja" Vladimir Marković, nezavisni novinar iz Beograda, član "Komiteta za zaštitu ljudskih prava" moli ga da mu pomogne jer je to gospodin Čosić stvarno u mogućnosti, s obzirom na funkciju na kojoj se nalazi. Osim toga, gospodin se Čosić jednom i stvarno zauzeo za novinara u nemilosti, ali, bilo je to u druga vremena.

Bit otvorenog pisma gospodinu Čosiću sadržana je u činjenici da se gospodin Marković iskreno i ljudski nada da može računati na pomoć od strane čovjeka sa kojim je prije ponekad surađivao i sa kojim je bio istomišljenik u pogledu problema i ostvarivanja ljudskih prava. Razlozi zbog kojih ovaj novinar računa na povoljnu reakciju gospodina Čosića su usljed Markovićevog kontinuiranog oporbenog pisanja (i stava) spram vlasti, nekadašnjih i sadašnjih; zbog represivnih mjera policije i diskriminatorskom odnosu poslušnika (svakog) režima prema njemu i zbog nemogućnosti stalnog zapošljenja, a iz gore navedenih razloga. Stoga gospodin Vladimir Marković dalje kaže: "Jednom prilikom ste me i sami javno uzeli u zaštitu i ja sam Vam, razume se, veoma mnogo i trajno zahvalan i zbog toga. To je bilo u onoj čuvenoj Peticiji Vašeg "Odbora za odbranu slobode mišljenja i

izražavanja" od 6. januara 1986. godine naslovljenoj (tadašnjim) Skupštini SFRJ i Skupštini SR Srbije. U toj Peticiji sa Vašim ličnim potpisom, zbog koje ste Odbor i Vi lično bili žestoko napadani od strane tadašnje jugoslovenske, srpske i naročito beogradske režimske (druge nije ni bilo) štampe i ostalih "naših" masmedija. Vi ste javno osudili zloupotrebu psihijatrije i medicine u političke svrhe u Jugoslaviji, a jedan od primera i žrtvi verbalnog delikta i zloupotrebe psihijatrije i medicine u političke svrhe kod nas, koji su u Peticiji navedeni bio sam i ja - Marković Vladimir. Zato Vam se ja s tim većim poverenjem obraćam i sada za pomoć, poštovani gospodine Čosiću, i verujem da ćete se mojoj molbi odazvati i učiniti sve što je u Vašoj moći da mi pomognete."

U poduljem pismu upućenom gospodinu predsjedniku, a koje je i "Glas ravnice" od samog autora dobio na korišćenje i komentiranje, gospodin Marković navodi da već gotovo dva desetljeća djeluje i piše kao politički disident, te da toliko i traju njegove nevolje sa policijom. Napominje da još od 1976. objavljuje svoje članke, vijesti, reportaže, komentare i pisma u mnogim inozemnim glasilima, kao npr. u engleskom "The South Slav Journal" i "Index on Consorship" (London), američkom "RCDA" (New York), švicarskom "Etudes politiques" (Bern), njemačkim "Menschenrechte" (Frankfurt) i "Osteuropa" (Stuttgart), francuskim "Lutte de classe" (Paris) i mnogim drugim. Od 1990. pa do danas objavljuje i u domaćem tisku, kako sam kaže, "izričito opozicionoj i antirežimski orijentisanoj".

Zašto to čini, gospodin Marković obrazlaže u sljedećem ulomku: "To se radi možda i zato što kod nas, u Srbiji - SR Jugoslaviji, još uvek nije došlo do suštinske transformacije vlasti u pravcu prave istinske demokratije i - zaista - pravne države, što Vi, poštovani

gospodine predsedniče, znate isto tako dobro kao i ja! Još uvek kod nas (i u Srbiji i u Crnoj Gori) suvereno vladaju socijalisti, bivši (do samo pre nepune tri godine) komunisti."

A zbog komunista (sada socijalista) ovaj je novinar proveo u psihijatrijskoj bolnici Kaznenopoprnog doma u Beogradu nepune tri godine (od 23. svibnja 1979. do 2. travnja 1982.) rješenjem Drugog opštinskog suda u Beogradu K.br.1901/78 od 23. veljače 1979. pod optužbom krivičnog djela širenja lažnih vijesti zato što je uzeo interview od dr. Franje Tuđmana i dalje ga umnožavao. Pomenuti interview nijedan jugoslavenski list nije htio (smio) objaviti, te ga je poslao američkoj reviji RCDA. Amerikanci su Markovićev interview objavili, kao i interviewe sa Kocbekom i Evom Miklavčić. I sam "Odbor za odbranu slobode mišljenja i izražavanja" uputio je skupštinama SRFJ i SR Srbije zahtjev da se preispita odluka da se četrdesetak osuđenika zatvori u psihijatrijske bolnice zatvorenog tipa zbog izvršenja tzv. "verbalnog političkog dela", te da se preko odgovarajućih organa pokrene postupak za puštanje ovih lica na slobodu. Među potpisnicima "Odbora" nalazio se, kao njegov predsjednik, Dobrica Čosić, kao i Matija Bečković, Predrag Palavestra, Ljuba Tadić, Kosta Čavoški, Borislav Mihailović - Mihiz i drugi.

"Glas ravnice" nema potrebu komentirati ovakve pojave jer je poznat njegov stav spram (ove) vlasti, ali želi udovoljiti čovjeku koji je godinama u nemilosti, jer stvari naziva pravim imenom. Mnoštvo je ovakvih primjera danas (na žalost), i ako se netko u njima prepozna neka uzmgone snage i pokušat demantirati navode ovog beogradskog novinara... ili se pokajati.

Ljudi obično, osobito stariji, brzo zaboravljaju. I predsjednik je (samo) čovjek. A možda mu i pošta u uvjetima blokade ne stiže redovito.

Zlatko Romić

Povodom sve učestalijeg uplitanja u svijest ljudi:

TV SILOVANJE

Upravo sam isključio TV aparat. Smučila mi se emisija na prvom programu TV Beograda, tj. intervju novinarka s dugom pletenicom, koja je, ne mogu se oteti dojmu, na voajerski način, ili možda, po političkoj direktivi, postavljala pitanja jednoj Muslimanki.

Razumijem ja medijsku borbu za "istinu", ali oprostite gospodo iz TV uredništva, ovo je previše. Svi mi znamo što je seksualni odnos i na koje se sve načine upražnjava. Silovanje je isto to, no bez dragovoljnog pristanka partnera. Gnusni čin, koji više tragova ostavlja na duši silovanog, no na tijelu.

Dotična reporterka je bila toliko temeljita u pitanjima, da sam u jednom trenu pomislio da će dovesti jednog džihad ratnika, da to i praktično pokaže

gledateljstvu. Bi mi žao jadne žene, koja je upravo kroz svoju ispovijed, ponovo preživljavala strahota logorovanja. Doživjela je TV premijeru vlastite muke. Nadam se da revnost voditeljke nije išla dotle, da joj pošalje video kazetu u znak zahvalnosti za tako iscrpan intervju i za tako slikovite opise silovanja? Ali tko zna? Cilj opravdava sredstvo!

Svi znamo da u ratu najviše stradaju nedužni, bez obira na vjeroispovijed i nacionalnost. Kad se uzdrmaju kule iluzija, štakori prvi bježe. Miševе drobе opeka i žbuka.

Pitam se: kome su potrebne ovakve emisije? Zar kroz te muke ne prolaze žene kroz sve vijekove ratovanja? Što dalje, to su zlostavljanja perfidnija i dosljednija.

Dugokosa je valjda htjela nešto novo kazati, novu pikanteriju?

Savjetovao bih joj da komentira filmove na trećem kanalu subotom poslije ponoći. Vjerojatno bi imala nezapamćen uspjeh. Kako je, kao žena, imala srca, tu jadnu i u duši razorenu osobu tjerati da doslovce, ponovo doživljava strahote koje i onako nikada zaboraviti ne može?

Možda je bila samo znatijelna? Možda. Ako je tako savjetovao bih joj da se poveže s nekim od beogradskih makroa pa će doživjeti sve to, možda još i više. Neka onda stane licem pred kameru i ispriča svoju storiju.

Zaista, ponekad mi je žao što uopće imam TV prijemnik.

Slobodni Strijelac

Razmišljanja "70 postotnih" ljudi:

EMBARGO

Dolaskom u firmu 1966. godine koja se zvala "Dinamo" zatekao sam vozila raznih marki, od fijata, tamova, fapova, saurera, torpeda i magirusa. To su bila sve vozila sa kojima smo se mi vozači i mehaničari i administrativne službe žestoko hvalili. Posebno mi vozači, jer smo život provodili u tim kamionima koji su za vožnju bili veoma neudobni. Radilo se o nekvalitetnim vozilima koja su se veoma tresla, a slabo grejala. Za sve nas je bilo jako puno posla. Radilo se non-stop, dan i noć. Kod kuće se vrlo malo bilo. A mi mladi, mahom neiskusni vozači ulagali smo nadčovečanske napore da što bolje obavimo svoje zadatke i živi i zdravi se kućama vratimo. Na žalost, nekoliko naših kolega se nikad živi nisu vratili sa svoga puta. Zahvaljujući

zalaganju svih koji su radili od tadašnjeg "Dinama" došli smo do današnjeg "Dinamošpeda" koji može da stane rame uz rame sa najmodernijim firmama evropskog formata. Kompletan vozni park se sastoji iz super modernih "Iveco" drumskih krstarica i vozača visokokvalitetnih i prekaljenih koji su svoj zanat ispekli u jednoj od najboljih škola za vozače. 26 godina trajala je transformacija od loše firme koja je imala puno posla do super moderne firme koja je parkirala kompletan vozni park koji ništa ne radi već mesec dana. Komentar zbog čega je do ovoga došlo nije potreban.

Miloš Vasiljević

Kad novinari imaju "najbolje namere"

NOVINAR - TUMAČ SNOVA I SANSKRRTA

Radio Subotica u svojoj emisiji na mađarskom jeziku 2. veljače tekuće godine u popodnevnoj emisiji objavila je sljedeći komentar svog suradnika: U našem izvještaju sa jučerašnje sjednice Općinskog odbora Subotice izostao je nastup sveučilišnog profesora dr. Reháka Lászla odbornika DZVM iz izborne jedinice "Kertváros I". Ovu okolnost nadomještaja Soltis Gyula izvjestitelj sa sjednice.

Dr. Laslo Rehak prvotno se javio za riječ na jučerašnjoj sjednici odobravajući sastav Izvršnog odbora. Nakon svog izjašnjavanja, osvrnuo se na prethodnu sjednicu, na konstitucionu sjednicu Općinskog odbora, kojom je rukovodio kao najstariji odbornik do izbora gradonačelnika. U ulozi rukovoditelja sjednice pozdravio je odbornike na srpskom, hrvatskom i mađarskom jeziku o čemu, kako je formulirao jedan mjesni tjednik na srpskom jeziku u jednoj uokvirenoj dosjetki piše da je samo na ova tri jezika progovorio jer na više i ne umije. Upravo radi toga je uopće u ime profesora sveučilišta protestirao protu - kako reče - priglasnog nazora, po kome jedan novinar je u

stanju pretpostaviti, da jedan sveučilišni profesor govori samo na svom maternjem i na zvaničnom državnom jeziku! Na engleskom jeziku uputio je na to da je provjera pudinga u tome da se kuša; na francuskom i njemačkom je uglavnom rekao da ukoliko bi glupost boljela, u tom slučaju ulicama mnogi bi ljudi, među njima i pokoji novinar, prolazili urlajući. Na ruskom je samo toliko rekao da taj jezik ne govori na toj razini, da bi se prihvatio izlaganja na tom jeziku, ali da i ruski znade.

U nastavku poprilično neuobičajene, čak mučne scene, javio se za riječ Blaško Gabrić, poduzetnik, izabrani odbornik izborne jedinice "Ker II", predstavnik koalicije Savezne stranke Jugoslovena i Bunjevačko-Šokačke stranke, koji je svoju riječ podigao protu toga da treba na ovakovo nešto rasipati vrijeme, dok bi on mogao govoriti na 9 jezika. Odbornik SPS dr. Rodoljub Đurić obratio je pozornost dr. Reháka da se znade koji jezik je u nas službeni, Stipan Pokornić, odbornik DEPOS koalicije iz izborne jedinice "Mali Bajmok II" je okvalificirao osvrt nekusnim. Gradonačelnik Kasza József, koji je

rukovodio sjednicom, uvažio je mišljnje Pokornića, ali je konstatirao da je barem bio toliko neukusan novinski napis koji je blatilo, a koji je izazvao protestiranje dr. Reháka. Nakon toga više kao "dodatak", Momir Prokić odbornik SRS iz druge izborne jedinice "Četvrti juli", koji je inače najviše uzimao riječ od gradskih otaca, prozborio je još našto na albanskom.

Jedino nitko nije izrekao, što nije izričito spomenuto, ali je već iritiralo bezimeog člankopisca subotičkog štamparskog proizvoda na srpskom jeziku koji za sebe drži da je tjednik sa najboljim namjerama, naime to, da je najstariji član općinskog odbora, već poznati profesor sveučilišta, predsjedavajući po starosti, pozdravio prisutne i na hrvatskom jeziku, među njima 10 odbornika DSHV, kojih dvostruko više ima u tom tijelu, no naprimjer ukupno članova dvije male koalicije."

B.R.

Pismo čovjeka koji za ljudsku tragediju Sarajeva kaže:

"PAPCI" IZ PANDORINE KUTIJE

Budim se u još jedno sunčano panonsko jutro. Sa nadom da baš ovog, utješno toplog, januarskog dana niko neće umrijeti od mraza ili gladi u mom Sarajevu. Valjda će danas biti i manje ledeno srce hladnokrvnih snajperista i ostalih samozvanih gospodara života i smrti, onih koji ni vlastitog življenja nisu dostojni. Ima li nade za zemlju za koju bi mnogi da je nema? I ime joj ti dušmani žele promijeniti. Tamo gdje su svoje krvave šape stavili ime BOSANSKO najradije bi da zatru. Bezumnici. Šta god radili Bosnu ne mogu ubiti. Bosne će uvijek biti.

Sve ono što se događa na prostorima koje smo još do juče zvali svojom zemljom, ukupna tragedija nedužnih, potiskuje i vlastito stradanje kao manje zlo. Jer biti izbjeglica manje je bolno od neposrednog preživljavanja najstrašnijeg uništavanja ljudskih života, cijelih gradova, vijekovnih civilizacijskih i kulturnih tekovina... na gotovo svim prostorima drevne Bosne. I oni vrlo rijetki kontakti, uspostavljeni na raznorazne, gotovo, čarobne načine, sa rodbinom i prijateljima, po pravilu započinju: »...uništili su nam grad... ništa nije kao ranije... srušena je Begova džamija... Vijećnica je izgorila... nema struje ni vode... mnogi prijatelji su izginuli...«

Poslije ovakvih poruka osjećaj bespomoćnosti i očaja kulminira. Tuga do boli, tupost i nevjerica... I stalna pitanje bez odgovora. »Kako može biti jak motiv i šta su zapravo pravi razlozi koji su ntjerali tu gomilu bezumnih, vlastoljubivih degenerika na vlasti da posegnu za tako drastičnim i u istoriji nezapamćenim masovnim zločinima prije svega nad nedužnim stanovništvom a onda i nad svim drugim kulturnim i civilizacijskim tekovinama...«

A sve je počelo mnogo ranije, prije prvog snajperskog metka. Dok su jedni čvrsto vjerovali u zajedništvo i ravnopravni suživot drugi su se intenzivno pripremali za realizaciju nekakvih nekompromisnih ciljeva u kojima je cijepanje, jedne ali svakome ravnopravno pripadajuće,

Bosne bilo jedino na šta su pristajali. I dok su prvi vjerovali da drugi neće mimo zdrave pameti, drugi su upravo to uradili i to debelo napalatali u nevinim žrtvama koje su iz snajpera kosili u redovima onih koji su uzaludno apelovali - na zdravu pamet. Ostaće će zapamćen taj 6. april '92. godine. Jednog dana će sav pravedni i slobodoljubivi demokratski svijet u tom sarajevskom 6. aprilu tražiti imena prvih zločinaca ovog bezumnog rata koji zapravo to i nije. To što se događalo tada i događa se još i sad, je skoro organizovani teror jednog naoružanog, suicidalnog politikom predvođenog, naroda (to oružje smo svi mi zajedno plaćali) protiv drugih koji su opet do posljednjeg trena naivno mislili da ovi to oružje nikada neće upotrijebiti na takav način. Tu zabludu sada u krvi plaćaju. Vješto vodeći igru, ljutite vođe zapalile su pravi rat u Bosni. A da bi se zaista proširio na cijelu Bosnu trebalo je prvo pokoriti Sarajevo. Krenuli su prvo sa barikadama i snajperistima a vrlo brzo i teškom artilerijom. Prije toga iz najvećeg broja skladišta Teritorijalne odbrane grada pokrali svu opremu i oružje. Valjda su mislili da će potom Sarajevo samo od sebe pasti na koljena. Nisu računali na pravu »sarajevsku raju«. Onu istu kojoj je bilo poznato svima u Jugoslaviji i u svijetu. Oni su ti koji su znalački dočekali cijeli svijet na Zimskoj olimpijadi '84. godine. Zbog njih, a ne tamo nekih skijališta, Sarajevo je upamćeno kao najbolji organizator ZOI. E upravo su oni, gotovo goloruki i bez ikakve vojne strategije (koja je protiv njih na visokim instacama već bila smišljena) krenuli da odbrane svoj grad. I mogu se zakleti: Nisu to nikakvi Muslimani, Hrvati ili Srbi. (ovih posljednjih je oko 80.000 ostalo u Sarajevu)

To su prave Sarajlije. »Papci« (naziv kojim smo godinama obilježavali one koji su »šljegli« u Sarajevo) su se popeli na okolna brda da pucaju na prijatelje, škole, fakultete, radna mjesta... sa kojima

su do juče boravili u Sarajevu i uz pomoć nekih stekli određenu, ali bez sumnje nedovoljnu, emancipaciju. Čemu li se oni nadaju?

Jedno pouzdano znam. Svako onaj, pa bio to i cijeli jedan narod, ko vlastitu sreću gradi na nesreći drugih, zaludan posao radi. Sramota je to i grijeh neoprostiv. S druge strane malo je onih koji će iz svega ovoga izaći neokaljana obraza. A trebalo je samo da se pridržavaju onog starog pravila: »Ne čini drugome ono što ne bi volio da drugi čine tebi.« Međutim, neinteligentni i kratkovidni političari, zarad sitnog vlastitog čara, otvorili su Pandorinu kutiju i sve zlo gomilano desetljećima odjednom je izmililo vani. Nikako ne treba zaboraviti ko je to i zbog čega uradio. Poslije svega cinično zvuči apel za mir upravo one strane koja je ovaj krvavi i nikom potrebni obračun započela. Naravno, sa pozicija koje je upravo tim proljevanjem krvi stekla. To otprilike izgleda kao kad bi vas dugogodišnji sustanar (vitlajući pri tom nekim oružjem) satjerao u špajz, tamo vas zatvorio, a zatim vam kroz zatvorena vrata predlagao da mimo boravite u tom špajzu ako želite da ostanete i dalje živi. Ako se slučajno pobunite na kraju biste mogli ostati i bez tog špajza. Kao vrhunac svega, vaš »miroljubivi« i na nazovi pregovore spremni sustanar će, pred kućnim savjetom, iznositi nepodnošljivost suživota u zajedničkom stanu. Šta vam drugo preostaje već dugotrajna borba za vlastiti životni prostor pa makar na izgled bez velikih šansi da preživite taj obračun.

Iskreno se nadam da će moje Sarajlije i oni pravi Bosanci preživjeti sve ove strahote, a da će krivce za besprimjerne zločine stići kletve nevinih i zaslužene kazne.

Bosanac

P.S. Jutros je uz pomoć "Crvenog Krsta" stiglo pismo od mojih. Kažu da već osam mjeseci nisu jeli svježeg luka, kupusa niti bilo kog drugog povrća. Samo riža i konzerve. Ipak, sretan sam što su živi. Hvala im na tome.

Iz pera čovjeka koji je bio prisilno mobiliziran

REZERVA

Psihički labilniji nisu mogli podnijeti život sa slikama razaranja

Saznanje da ćeš morati ubiti čak i rođenog brata mnoge je dovelo na psihijatrijske klinike

Hladno jutro. Snijega nema već odavno. Inje i crvene uši podsjećaju da smo u suhoj zimi. Četvrtak, 23. siječnja 1992. godina. Stižem u "Prvu kasarnu". Jedina utjeha, ako se to tako može nazvati, je što nisam sam. Nekoliko stotina civila s putnim torbama, najlon vrećicama i poneki ruksak, pokunjeno i u nekoj tišini prolazi kroz prijavnicu. Pokazuju pozive službujućem policajcu u zelenoj odori s bijelim opasačem. Prolazim s omanjom grupicom kroz kapiju. Da ne bude sve tako tužno, pobrinuli se neki, koji su se dobro »natankirali« tijekom noći i jutros. Srećem poznanike. Šturi pozdravi i pitanje u očima: kamo će s nama i kad, i hoćemo li se vratiti?

Zebu me noge. Hladno je. Vadim dva para čarapa iz torbe i navlačim ih. Počinje prozivka. Ulazimo u koloni po jedan. Tjeskoba, poput olovnih oblaka, nadvila se nad kolonom. Poneki znojavi dlanovima stišće neki potvrdu od liječnika prijatelja, ili devizama plaćenu. Nada uvijek postoji. I pred streljačkim vodom postoji nada da baš njega metak neće pogoditi. I ja se nadam. Obećano mi je da ću ostati u Subotici. Na pozivu imam čak i potpis nekog vojnog starješine. Nadam se i ja. Pružam poziv i vojnu knjižicu.

Momak u SMB uniformi ne gleda poziv. Pogleda knjižicu i veli: teška artiljerija! Moja nada, poput glečera, sruši se u hladno more beznada. Prevarili su me. Oni koje sam smatrao za prijatelje nisu ili nisu mogli učiniti više. Ostanak u Subotici raspršuje se kao lijepi san poslije naglog buđenja. Polako postajem svjestan situacije. Artiljerija - rovovi, zima, vjetar, snijeg, kiša, blato do koljena. Pa konačno ja znam što je to. Bio sam teška artiljerija u vojsci još 69-70-te godine. Razočaran i rezigniran, krećem sa ostalima na prijem uniforme. Stižemo i čekamo da dođemo na red. Temperatura je ispod ništice. Gledam kako se skidaju do gaća i navlače uniformu. Sve se to odvija u dvorištu kasarne. Drhteći, obukoh se i ja. No sada dolazi problem, zaboravio sam kako se slaže ranac. Imam viška opreme koju nikako ne mogu uklopiti u cjelinu. Koristim noge da sabijem opremu. Ne ide. Počinjem psovati. Neki se smiju. U to dolazi neki mladić, koji tek što je odslužio vojni rok, nasmiješi se i ponudi svoju pomoć. Sa zahvalnošću je prihvatim i ponudim ga cigaretom. Odbije. Nepušač je. Blago njemu. Očas mi složi opremu, tako da bi još toliko stalo. Zahvalim mu. E, omatorilo se i zaboravilo. Srećem po krugu poznanike, koje, novoj u odjeći jedva prepoznajem. Našalih se s jednim: »Kad sam prvi put obukao uniformu, regruti nisu imali tolike stomake, a vidi sad. Jedva mogu zakopčati opasač, a dugmad na bluzi samo što ne frcaju.«

Polako pristižu i oni koji su imali liječničke potvrde. Pokunjeni očajnog pogleda. Zaludu doječ marke koje su dali. Popodne ručak. Rizi-bizi. Više liči na loše izmješanu žbuku. Ne jede mi se. Nisam gladan. Odem u kantinu popiti pivo. Tamo je društvo skoro veselo. Srećem nove poznanike. Neki se već klata. Pokušavaju beznade utopiti u pivo. U glasnosti predvodi Džemo. Viče na sav glas: »Džemo voli džem!« i svaki poklič zalijeva vinjakom, koji vadi iz zelene vjetrovke. Konačno nas postrojavaju. Časnici traže disciplinu. Urlaju kao da su solisti na rock - koncertu. Zaludu. Konačno se uspostavlja neki red. Priopćenje glasi: idemo u Uglješ, u Baranju. Žamor zamire. Opuštene vilice svjedoče o tom, da velika većina nikad nije čula za to mjesto. Svako lice se pretvara u znak pitanja: gdje mu ga sad to dođe? Kapetan Biznis objašnjava: to je blizu Osijeka! Kod Darde. Uzdah očaja i nijemog bijesa izvi se iz grudi većine »ratnika« u dvije rječi: »O, ne!« Skoro je svaki preko televizije gledao u vijestima kako »ustaški teroristi« upadaju u Bilje, Dardu i masakriraju nedužno stanovništvo i vojsku JNA. Kriomice, počinjemo se zagledati. U svakom pogledu kao da je lebdjelo pitanje: hoćemo li se živi i čitavi vratiti? Koji od nas će ostaviti kosti u Kopačkom ritu za gozbu divljim svinjama?

Sad, nakon godinu dana, koliko je meni poznato, nije bilo žrtava iz te grupe osim ranjavanja od »neprijateljske vatre«, no bilo je žrtava od prijateljskih kuršuma, a po povratku i samoubojstava. Neki psihički labilniji nisu mogli podnijeti život sa slikama razaranja, koje su im se javljale u snu. Većina nas ima prijatelje, rodbinu, čak i rodene na »neprijateljskoj« strani. Spoznaja da ćeš morati ubiti čak i rođenog brata samo zato što je nekim vodama pala na pamet revizija granica, mnoge je dovela na psihijatrijske klinike. Normalni su ostali samo oni izuzetno psihički stabilni i oni, koje su ubijedili da se bore za pravednu stvar. »Svi Srbi u jednoj državi.« Po toj logici, trebalo je napasti cijeli svijet. Druga krilatica je bila: desilo mu se to samo zato što je Srbin! Kamo bi to odvelo svijet, kad bi se svaka država latila oružja i napadala susjede samo zato što ima svojih sunarodnjaka u dotičnoj zemlji? U koliko su se samo država razbili Mađari, Nijemci i ostali koji su bili u sklopu Austro-Ugarske? Velika većina je prihvatila novu državu kao svoju. Ne moraju uvijek maćahe biti zle vještice.

Sljedećeg jutra stižu autobusi GSP-a. Počinje ukrcavanje, da ne kažem: utovar. Krećemo. Neki su shvatili put kao vikend izlet, no većina se osvrkala da zapamti i u dušu ureže detalje rodnog grada, jer krenuli smo na klanicu, na put bez izvjesnosti. Srećom, skoro svi su se vratili 24. svibnja '92. godine, a neki i prije.

Prolaznik

Uloga Crkve u vremenu strahota i mržnje, videna iz kuta Franca Perka, nadbiskupa Beogradske metropolije:

GLAS VAPIJUĆEG U PUSTINJI

Bojim se da će baš ova godina za nas katolike biti vrlo teška.

Pojedinac može po savjesti odbiti to što vlast od njega zahtijeva, ako je uvjeren da to nije pravedno i da je to protiv njegove savjesti.

Kao kršćani, moramo se dosljedno držati evanđeoskih principa - ljubavi i praštanja; i imati duboko pouzdanje u Boga

Odlukom Apostolske stolice, 16. prosinca 1986. ustanovljena je Beogradska metropolija u kojoj su, pored Beogradske biskupije sufragantske Subotička i Zrenjaninska. Tada je, kao prvi nadbiskup ove metropolije imenovan gospodin Franc Perko da bi u službu u Beograd došao 15. veljače 1987. Prije toga je bio profesor ekleziologije i ekumenske teologije na Teološkom fakultetu u Ljubljani. Kako sam kaže, za ovih je šest godina službovanja svjedokom velikih promjena. O novonastaloj situaciji i položaju u kom su se Katolička Crkva i njeni vjernici našli na ovim prostorima gospodin Perko je isrpno govorio u prostorijama metropolije.

Glas ravnice: Raspadom SFRJ ne postoji više niti Biskupska konferencija i Jugoslavije. U kakvom je statusu Katolička Crkva, promatrano sa stanovišta teritorijalnog ustrojstva, danas na ovim prostorima?

Franc Perko: Do sada su namjesto BKJ formirane dvije nove konferencije: Biskupska konferencija Hrvatske i Biskupska konferencija Slovenije. U Bosni i Hercegovini i u istočnom dijelu negdašnje Jugoslavije to još nije učinjeno. Tako je Crkva u Hrvata sada podijeljena na tri dijela. U Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini katolički vjernici su uglavnom Hrvati, dok su u istočnom dijelu negdašnje Jugoslavije to Mađari, Albanci, Hrvati... Sada je u procesu formiranje BK istočnog dijela negdašnje Jugoslavije koja će obuhvaćati Srbiju sa Vojvodinom i Kosovom, Crnu Goru i Makedoniju. Na tom teritoriju ima šest katoličkih biskupija: Beogradska, Subotička, Zrenjaninska, Barska, Kotorska i Skopsko-Prizrenska.

Glas ravnice: Raspolažete li podacima koliki je broj Hrvata katolika u Beogradu i u cijelom ostatku bivše države?

Franc Perko: Pojam Beogradske nadbiskupije obuhvaća »Predkumanovsku

Srbiju«. To je Srbija prije Prvog balkanskog rata. Površina joj je oko 50.000 četvornih kilometara sa oko 6.000.000 stanovnika. U periodu između Prvog i Drugog svjetskog rata interne migracije išle su iz Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine u Srbiju. Tako je pred Drugi svjetski rat broj katolika na ovom području iznosio oko 90.000. Nakon rata migracioni val je bio suprotna smjera, te je to dovelo do smanjenja broja

550.000 katolika što čini oko 5% stanovništva. Katolici su većinom Mađari i manjina dijelom Hrvati u Subotičkoj biskupiji, Mađari u Zrenjaninskoj, Albanci u Barskoj i Skopsko-Prizrenskoj biskupiji, Hrvati u Kotorskoj. U samom Beogradu ima oko 6.000 katolika. No, Hrvata ima više, ali mnogi od njih nisu sa Crkvom. Vjerojatno je to posljedica dugotrajnog procesa ateizacije u prošlom vremenu.

Jedino je u Kotorskoj biskupiji biskup Hrvat Ivo Gugić. Zanimljivo je možda još dodati da u ovom dijelu bivše SFRJ ima i dio Đakovačke biskupije. To je na području Srijema, van granica Republike Hrvatske. Za ove vjernike postavljen je posebni vikar dakovačkog biskupa Stjepan Miler, župnik i dekan u Petrovaradinu.

Nadbiskup Franc Perko u posjetu Papi

katolika. Kada sam ja počeo službu bilo ih je oko 34.000, ali se taj broj za ovih šest godina smanjio na svega 9.000! Vjerojatno je tomu pruzrokovalo ovo vrijeme nacionalnih napetosti.

Što se preciznijih podataka o narodnosnom sastavu katoličkih vjernika tiče ne mogu vam ih točno reći. Znamo samo da je u ostatku bivše države oko

Nasilje je odraz sve veće anarhije

Glas ravnice: Koliko su pokidane veze sa Kaptolom štetno utjecale na Katoličku Crkvu i na hrvatske vjernike?

Franc Perko: Kao katolici mi smo ovdje manjina, a osobito Hrvati. Duboko osjećamo prekinute veze. Najveće poteškoće su na području crkvenih publikacija i časopisa. Teško dobijamo i vjerske knjige. Ovo područje, osim malog sjemeništa u Subotici nema bogoslovije za formiranje svećenika. Zadaća će buduće BK tako biti nešto učiniti u tom pogledu. Možda bi bilo dobro kada bi i Hrvati u Srbiji dobili jednog biskupa Hrvata. Na to možemo računati tek kada se srede opće prilike.

Glas ravnice: U Subotici je prije dvije godine minirana Katedrala, na Franjevačkoj crkvi još i sada stoji ispisana poruka neskrivene mržnje, u Novim Banovcima je u prosincu teško oštećena tamošnja crkva...

I N T E R V I E W

Sigurno je da ovakvih primjera ima još. Svemu ovome je zajedničko da ti počinitelji (još uvijek!?) nisu otkriveni. Mislite li da je ovo tek početak nečeg strašnog, ili će oni koji bi nas trebali štititi to i uraditi?

Franc Perko: U vrijeme velikih nacionalnih napetosti i međusobnih optuživanja dolazi do izraza netrepeljivosti. Pošto smo ovdje manjina izloženi smo različitim neprijatnostima. Pomenuli ste neke od izgreda u Vojvodini. Sličnih ima i u našoj nadbiskupiji: bombni napad na crkve u Nišu, Kraljevu, zaposjedanje župnog stana od strane jedne izbjegličke obitelji u Šapcu, napisi na našim crkvama, razbijanje prozora kamenjem u samostanu sestara na Čukarici. Ova nedjela ne dolaze od strane vlasti, nego od strane pojedinih ekstremnih grupa ili pojedinaca. Istina je da državni organi nigdje nisu otkrili počinitelje. Mislim da je to izraz sve veće anarhije koja danas zauzima zastrašujući obujam. Teško je reći kako će u budućnosti biti. Sve ovisi od smirivanja ili zaoštavanja općih prilika na terenima negdašnje Jugoslavije. Bojim se da će baš ova godina za nas katolike biti u tom pogledu vrlo teška.

Glas ravnice: U javnim sredstvima priopćavanja (novine, radio, televizija) koji su u cijelosti u rukama aktualnog režima Vatikan se optužuje za jednog od najvećih krivaca za rušenje bivše Jugoslavije i militantnog podstrekača razrješenja YU krize. Postoje li ljudi, ili eventualno nekakvi forumi ili institucije kojima bi se ovdje mogao iznijeti stav Katoličke Crkve?

Franc Perko: Istina je da se danas vodstvo Katoličke Crkve, osobito Vatikan više puta u mas-medijima optužuje kao jedan od glavnih krivaca za raspad SFRJ. Isto tako se izjave pape Ivana Pavla II u kojima zahtijeva odlučnost u postizanju mira na Balkanu često tumače kao podstrekavanje na rat. Tko poznaje ove prilike može znati kako su takove optužbe neosnovane i apsurdne. Kao i države Zapada, tako je i Vatikan sve do kolovoza 1991. bio na stajalištu da Jugoslaviju treba očuvati kao jedinstvenu demokratsku državu. Tek kada je na referendumu jasno izražena volja hrvatskog i slovenskog naroda da žele svoju državu politika se Zapada i Vatikana promijenila. Uzrok za raspad Jugoslavije nije u volji moćnika sa Zapada, niti u interesu zapadnog kapitala, nego ga možemo sagledati u jednom povijesnom procesu koji je zahvatio male narode koji su bili pod komunističkom diktaturom. To je proces dehegemonizacije u kom mali narodi Istočne Europe žele postići svoju individualnost i samostalnost na početku ujedinjenja Europe. Buduća ujedinjena Europa mora biti zajednica slobodnih i samostalnih naroda. Oni su shvatili važnost povijesnog trenutka i počeli borbu za osamostaljivanje u Jugoslaviji, Češkoslovačkoj, SSSR. Tu treba tražiti

najdublji uzrok povijesno nužnog raspada SFRJ.

Na žalost, ovdje se ovaj proces sukobio sa željom srpskih političara da zadrže hegemoniju i u ratovima ostvareni nacionalni plan. Tako je došlo do oružanih sukoba i rata kojega danas imamo.

Sredstva informiranja na ovom prostoru toliko su indoktrinirana da je skoro nemoguće izaći u javnost sa nekim drugačijim, realnijim pogledom na događaje. Nijedna srpska politička stranka ne može mimoći opće prihvaćeni plan po kome bi svi Srbi trebali živjeti u jednoj državi. Postoje pojedinci u nekim novinama (Borba) i časopisima (Vreme) gdje možemo čitati drugačija mišljenja koja realnije prosuđuju ulogu Vatikana, ali do bitne promjene nije došlo. Čini mi se osbito naopakim da se širi mišljenje da je cijeli svijet protivu srpskog naroda. To nije istina. Svijet je protiv politike koja želi silom rješavati nacionalne sporove.

Pritisak je i na nas, katolike posvuda vidljiv: od grafita, verbalnih prijetnji, preko mas-medija pa sve do porušenih spomenika (groblje u Somboru), a sve to u »državi koja nije u ratu« ili, kako vole reći, »pravnoj državi«. Što biste svojim vjernicima diljem Vojvodine savjetovali? Kako ne klonuti duhom i ostati ponosan na svoju vjeru i ufati se u bolje dane koji će doći?

Imamo pravo i dužnost nenasilno se oduprijeti nepravедnim napadima i lažnim prikazivanjima uloge Katoličke Crkve. To je osobita dužnost crkvenih, a i političkih, kako predstavnika hrvatskog, tako i predstavnika drugih katoličkih naroda. No, s druge strane moramo imati strpljenja udruženog s pouzdanjem da laž, nepravda i opće zlo nikada ne može odnijeti konačnu pobjedu. Stoga možemo, usprkos svim poteškoćama u kojima živimo, biti ponosni i imati optimistički pogled u budućnost.

Nikad toliko susreta poglavara dvije Crkve

Glas ravnice: Koliko je vaša suradnja sa Srpskom pravoslavnom crkvom, kao dominantnom na ovom terenu, trajna i čvrsta?

Franc Perko: Već kao profesor u Ljubljani imao sam prijateljske kontakte sa pravoslavnim profesorima na Bogoslovnom fakultetu u Beogradu, a i većinom episkopa. Ovi su odnosi ostali i nadalje i takvi su i danas. Susrećem se sa Njegovom Svetosti, patrijarhom Pavlom i sa drugim utjecajnim ljudima SPC. Uvjeren sam da je većina predstavnika SPC istinski za mir i mirno rješavanje nacionalnih pitanja. Činjenica je da nikada u prošlosti nije dolazilo do tako čestih susreta poglavara obje Crkve kao u ovom vremenu sukoba. Samo, na žalost,

crkve nemaju odlučujućeg utjecaja na politička zbivanja. Tako su njihovi apeli za mir kao glas vapijućeg u pustinji.

Glas ravnice: Gospodin patrijarh Pavle često u svojim liturgijama napominje da su Srbi, Hrvati i Muslimani braća, ali braća koja ne znaju što rade. Kako tu braću pomiriti, utješiti, osloboditi mržnje i dati im do znanja da bi trebali živjeti jedni pokraj drugih uzajamno se poštivajući?

Franc Perko: Njegova Svetost, patrijarh Pavle u svojim govorima i poslanicama veoma se zalaže za mir i humanizaciju međuljudskih odnosa. Mislim da će u budućnosti sve vjerske zajednice imati veliko poslanje liječiti najopasniju bolest: mržnju i želju za osvetom! Jer mržnja i osveta su najdublji uzrok teških zločina koji se događaju na tlu negdašnje Jugoslavije. Čine ih i oni koji su po imenu kršćani i oni koji su muslimani. Zato su vjerske zajednice pozvane da svom snagom nastupe protivu zlodjela, da jasno kažu da nitko tko čini zlodjela nije vjernik, nego da je to čovjek pod utjecajem sotone.

Na žalost, liječenje te duhovne bolesti, bojim se, bit će dugotrajno, a nitko drugi do vjerskih zajednica ne može izliječiti otrovani mentalitet mnogih ljudi. Kao kršćani, moramo se dosljedno držati evandeoskih principa - ljubavi i praštanja i imati duboko pouzdanje u Boga u čijim rukama je konačno i sudbina svakog čovjeka i svijetu nas skupa.

Glas ravnice: U svojoj poslanici Rimljanima apostol Pavao kaže da se zemaljska vlast mora poštivati. Mnogi su ljudi, najblaže rečeno, unesrećeni upravo zbog ove (zemaljske) vlasti. Može li se ova poslanica na stanovit način dovesti u vezu sa narodnom izrekom: Čuvaj se, i Bog će te čuvati?

Franc Perko: Misao Svetog pisma jest da je svaka vlast od Boga, te je stoga treba poštivati. To su činili i prvi kršćani u vrijeme progonstava. No, vlast nije i ne smije biti u službi partikularnih interesa, nego je vlast na služenje općem dobru. U tom smislu je vlast od Boga i mi smo je dužni poštivati. A vlast je dužna poštivati različite interese, a osobito dostojanstvo i pravo svakog čovjeka. Ako vlast prekorači ovlašćenja, onda svaki pojedinac ima pravo braniti se pred nepravdom vlasti. Zato se biblijski stav o vlasti i ljudska mudrost o samozaštiti ne suprotstavljaju nego su to komplementarni stavovi. Vlast ima svoja prava, ali isto tako i svaki pojedinac. Pojedinac može po savjesti koji put odbiti to što se od njega zahtijeva od strane vlasti ako je uvjeren da to nije pravedno i da je to protivno njegovoj savjesti.

Interview vodio: Zlatko Romić

Organizacijska shema rada Mladeži DSHV-a

Cijenjeni članovi i simpatizeri Mladeži DSHV-a, radi uspješnijeg rada, te radi uključivanja u rad naše organizacije što većeg broja mladih ljudi, iznosimo u ovom broju organizacijsku shemu rada Mladeži. Ovo nije konačan oblik organizacijskog ustrojstva, već prijedlog koji je podložan dopunama i promjenama, te vas u tom smislu pozivamo za sugestije i predloge (koje možete usmeno ili pismeno dostaviti članovima predsjedništva Mladeži).

Kao što vam je poznato Mladež DSHV-a je podmladak političke organizacije čiji je (prvenstveni) interes ostvarivanje autentičnih nacionalnih interesa istočnog korpusa hrvatskog naroda (lociranih u, prije svega, Vojvodini). Načela, ciljevi i sprovedba tih interesa utemeljeni su na međunarodno priznatim deklaracijama o ljudskim pravima, pravima naroda i uređenju društva.

Rad Mladeži osmišljen i predviđan je, opće uzevši, kroz djelatnosti četiri kluba. Kriterij pri ovoj podjeli bio je određen specifičnostima problema pojedinih oblika političko-društvene djelatnosti.

POLITIČKO-PRAVNI KLUB

U sebi bi sadržavao sljedeće aktivnosti :

a) **Političko djelovanje:** osmišljavanje generalne političke strategije; provedba različitih političkih akcija; suradnja sa podmlacima drugih političkih partija i društveno-kulturnih udruženja i zajedničke političke aktivnosti sa programsko sličnim strankama; organiziranje i sudjelovanje na tribinama političke problematike; izdavanje priopćenja u vezi sa političkim događajima...

b) **Pravna služba:** od strane mladih pravnikâ upoznavanje sa pravnim normama, te uz njihovu pomoć organizirati čitav rad Mladeži u skladu sa pravnim sustavom zemlje; davanje primjedbi i prijedloga, kroz institucionizirane instance, pri donošenju zakona koji se tiču problema mladih; praćenje promjena pravnog sustava zemlje; davanje pravnih savjeta...

c) **Društveno-socijalna aktivnost:** u skladu sa mogućnostima pozitivan rad u otklanjanju društveno-socijalnih devijantnosti državnog sistema; povezivanje sa sindikalnim organizacijama (napose u svezi problema mladih); organiziranje tribina za ovu grupu problema (kriminal, droga, alkohol, prostitucija).

GOSPODARSKI KLUB

podržavanje gospodarskog programa stranke, organiziranje gospodarskih tečajeva, aktivno participiranje u razrješavanju gospodarskih problema...

KLUB KULTURE, PROSVJETE, ZABAVE I SPORTA

a) **Kultura:** kroz institucionizirane oblike očuvanje, njegovanje i afirmacija tradicijskog kulturnog naslijeđa svih vojvođanskih Hrvata (Bunjavaca, Šokaca); organiziranje manifestacija kulturnog sadržaja (kola, prela, dužijanci..) organiziranje književnih večeri, rad na osnivanju novih udruženja za očuvanje nacionalnog i kulturnog naslijeđa, suradnja sa postojećim nacionalnim institucijama...

b) **Prosvjeta:** obezbjeđivanje novih prosvjetnih kadrova; promidžba studenata iz Vojvodine na sveučilišta u Republiku Hrvatsku; aktivnosti prilikom donošenja novih nastavnih planova i programa;

c) **Zabava:** organiziranje programa zabavnih sadržaja, izleta, putovanja...

d) **Sport:** organiziranje sportskih manifestacija i druženja (smučanje, ljetovanje, turniri u pojedinim sportovima...

KLUB ZA MARKETING I INFORMIRANJE

a) obezbjeđivanje svih materijalnih troškova koje organizira Mladež (način obezbjeđivanja: donatorstvo, članarina, reklama...) pravljenje reklamnih brošura, letaka, plakata za potrebe Mladeži, uredno vođenje financija...

b) **Informiranje:** odnos sa javnošću (izdavanje priopćenja, konferencije za novinstvo...); aktivnosti mladih u "Glasu ravnice" i "Bačkom klasju", okupljanje talentiranih i zainteresiranih za rad u novinstvu, organiziranje tečajeva za novinare, aktivnosti sa pokretanjem novih listova, informiranje unutar Mladeži. (pozivnicama, lecima, plakatima...)

Svakim od ovih navedenih klubova rukovodi ravnatelj kluba koji ujedno mora biti i član predsjedništva Mladeži DSHV-a (a poradi što bolje koordiniranosti).

Dragi mladi prijatelji! Pred vama je izložena (grubo) ocrтана shema aktivnosti Mladeži. Voljeli bismo kada biste, u ovome (zaista) širokom spletu naših aktivnosti, pokušali pronaći i dio sebe, svojih sklonosti, afiniteta i interesa, te u skladu sa vašim,

POLITIKA nedjelja, 17. siječnja 1993.

NAŠA SVOJINA, NJIHOVO VLASNIŠTVO

Akodosa nismo živel i zdravoi pametno, bar ćemo takvi (ima izgleda) umreti

Lekar je prepisao pacijentu pilule koje, na recept može da podigne u apoteci. "Po jednu posle jela, tri puta dnevno" - rekao mu je.

Pacijent se premestio s noge na nogu, onda je dugo presavijao recept, zamišljen, odlažući da izađe iz ordinacije. "A može li pre jela?" - prozborio je nesigurno kao čovek koji nije navikao da izvoljeva.

Lekar ga je pogledao ispod naočara: "Nije poželjno".

Pacijent je, kao da je za nešto kriv, klimnuo glavom i nevoljno izašao.

Tek kada su se vrata iza njega zatvorila lekaru je sinulo šta mu je, zapravo, ovaj nevoljnik rekao.

Anketa

Ali, u ovoj situaciji, sve manje je ljudi koji se stide da kažu da nemaju šta da jedu. I taj prag nelagode je istrulio i ljudi su još niže. U jednoj televizijskoj anketi, na ulici, pedesetogodišnjak kome je glas drhtao, priznao je: "Juče sam ukrao dva hleba." Niko ga zbog toga nije pogledao popreko, niko se nije začudio, čak ni obratio pažnju na njega, već su se svi uglas - ljudi sa beogradske ulice - prosto otimali da priđu mikrofonu, da se nađu u oku kamere i tamo nekom ko je iznad svih i ko ih posmatra - kažu svoju muku. Oni žele da ih vidi i čuje onaj koji ču i u čijim su rukama njihove sudbine. Ličili su na mrave u loncu kojem je do pola voda, pa grabe nožicama po emajlu, uza zid, u pravcu odakle sija sunce, gde je, veruju, izlaz i spas.

Oko kamere je trepnulo i ponovo sinulo u belini Kopaonika, u zimskoj bajci s dvorcima nazvanim "Sunčani vrhovi", "Grand", gde je za sedmodnevno boravak potrebno platiti gotovo dva miliona dinara (novih, najnovijih) po osobi. Tamo se odmaraju novi vladari i novi bogataši, dočekuju nove godine koje neće doneti ništa novo, ni njima, ni nama.

Novi bogataši još nisu naučili da se smučaju, iako je to, zna se, i nobl. Ali, oni su naučili kako se brzo dolazi do mnogo para a njima mogu, ako hoće, i da plate smučarima da se smučaju umesto njih i za njih. Oni mogu, ako hoće, da postanu i akademici. Mogu i pred pevačima da pokažu kako se peva, kao što je to učinio knez Svetog Stefana, bisera koji se pretvorio u veliku menzu. Pevali su mu profesionalci i on ih je čašćavao, po dvadeset, trideset pa i pedeset maraka po pesmi a u neko doba je i sam dohvatio mikrofon i pustio glas na volju. Zoran Kaležić, pevač, tada mu je prišao i zadenuo sto maraka. Toliko mu se to svidelo, iako ima i drugačijih tumačenja.

Razmišljanje

Primetio sam da ima pojedinaca koji ne vole bogataše, naročito ne nove. (Stare niko ne pominje, kao da su pomrli. A ako su i pomrli, nisu mogli imovinu u grob da odnesu.) Pojedincima je, valjda, krivo što se nisu i sami obogatili pa ovima koji su uspeli zameraju da su nepošteno došli do blaga. Oni bi, dakle, hteli da budu i poštteni i bogati. E pa ne može sve. Treba se opredeliti. Kao što ima pojedinaca koji u javnosti uživaju ugled slobodoumni, a kad zbog toga ne dobiju markicu za gradski prevoz, nagidnu glalamu. Hoće i jare i pare. Slobodoumni i treba da idu pešice, tako se bolje razmišlja. Ako se ovako nastavi, uskoro ćemo svi pešačiti, što će doprineti boljem

Poštovani čitatelji,

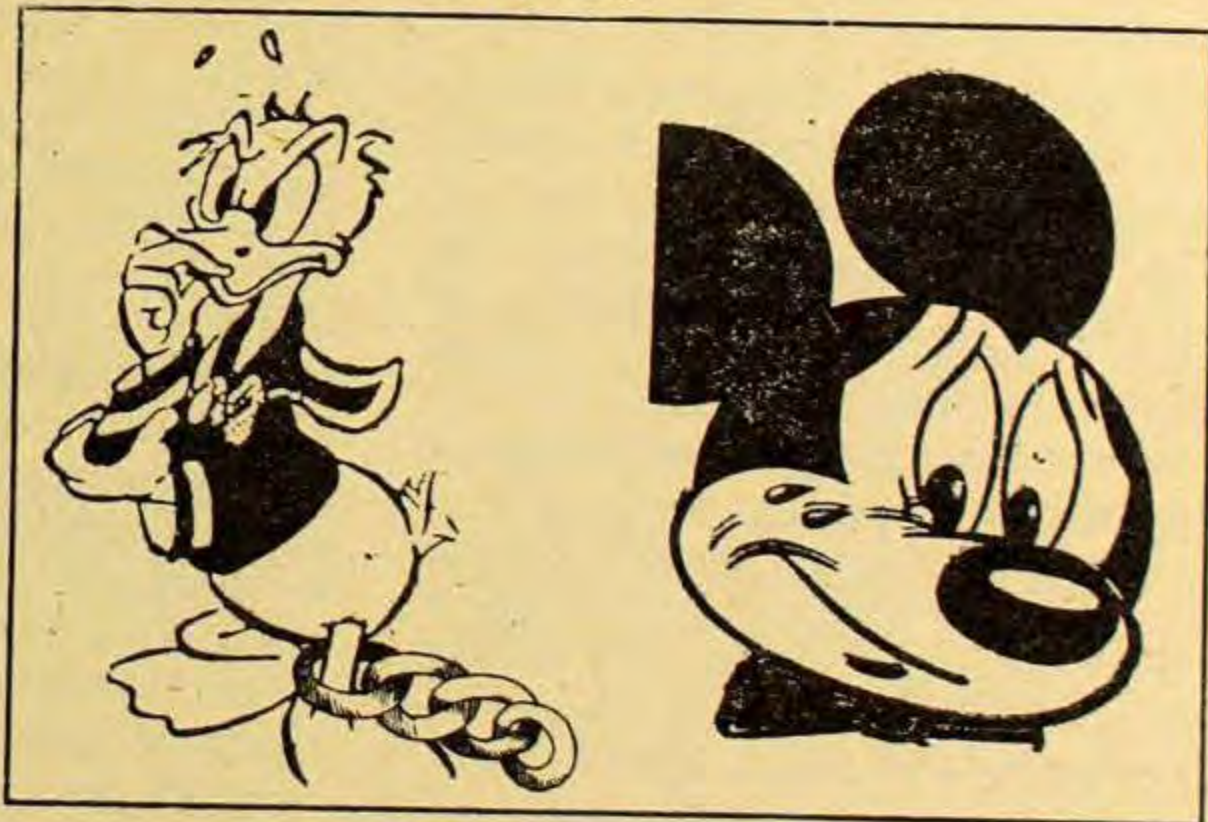
od ovog broja "Glas ravnice" uvodi rubriku "drugi pišu". Rubrika je zamišljena tako da se na ovoj strani nađu najbolji i "najbolji" tekst objavljen u proteklom mjesecu u tisku.

Uredništvo računa na vašu pomoć, i to tako što ćete na adresu lista (Trg cara Jovana Nenada 15/III 24000 Subotica, Vojvodina) poslati isječke članaka iz novina, ili ih osobno donijeti u ured. Mi ćemo odabrati najzanimljivije pošiljke, a u svakom broju će ždrijebom biti određen po jedan dobitnik godišnje pretplate "Glas ravnice".

zdravlju. Postoji opasnost, međutim, da će se tada veliki broj ljudi opametiti, jer se pri hodađu bolje razmišlja, o čemu je još Kjerkegor pisao, ali će tada, verovatno, već biti dovoljno kasno za sve. Ako dosad nismo živel i zdravoi pametno, bar ćemo takvi umirati.

Volt Dizni je umro pođavno ali kompanija koja štancuje stripove i dalje nosi njegovo ime. Javila je da nam zabranjuje objavljivanje Diznijevih stripova, što je u skladu sa sankcijama koje se na nas primenjuju. Znači izvestan period (niko ne zna koliko) nećemo moći da gledamo i čitamo kako Paja Patak nastradava a Miki Maus iz svake situacije izlazi kao pobednik i slično. Verovatno će biti ukinut i naziv "Mikijevog zabavnika" a umnogome će morati da se izmeni i "Politikin zabavnik". Još tri godine pa bi bilo pola veka kako se Miki Maus objavljuje u "Politici". Navikli smo na njih i nekako smo zbunjeni ovim zahtevom. Uzimam današnje novine (za vas koji ovo čitate jučerašnje) i na preposlednjoj strani gledam strip. Na prvom kvadratu vidi se kako Miki Maus sedi u fotelji, a Mića gleda kroz prozor u snegom zavejano dvorište i kaže: "Nikad po hladnom vremenu ne koristim svoju kućicu na drvetu". Na drugom kvadratu Mića je okrenut prema Mikiju i nastavlja: "Zato ću dozvoliti svojim prijateljima da u njoj stanuju" a Miki pita: "Kojim prijateljima?". Na trećem kvadratu se vidi drvo u čijoj krošnji je drvena kućica, u nju uleću ptice, a Miki se osmehuje, srećan što je Mića plemenit.

Lepa priča. humana i poučna.

Zar će nas i oni ostaviti?

Stid

A mi smo se ovde uznemirili što nam oduzimaju Diznija. Bune se odrasli, ozbiljni ljudi sedobradi, u ozbiljnim novinama. Ljute se, žale. Oduzima im se deo njih, jedan od najlepših. Nisu toliko poskočili ni na jedno poskupljenje hleba i mesa, vina, uglja. Vidim u tome lepotu. Još ima dece u njima, ili bar potrebe da se detinjstvo ne zatre. Još ponegde ima sentimentalnosti i pridavanja značaja tvorevini duha koja je postala deo čovečanstva. Naša je svojina, ali njihovo vlasništvo. I njihovo, na ovaj način, civilizacijsko srozavanje.

Kakav je to napredni, novi svet, koji nekome, bez stida, ne shvatajući šta radi, oduzima Mikija i Paju? To znači, da bi, da je moguće (u cilju opšte dobrobiti) zabranili da čitamo Šekspira, Selindžera, Balzaka... i ko zna gde bi sve odvelo ovo nabranje. Naravno da oni (i niko) ne mogu da nam onemoguće da čitamo Diznijeve stripove, jer ćemo ih, ako hoćemo, fotokopirati i čitati, od pre pola veka pa naovamo - već je onespokojavajuće da je do ovoga došlo.

Ima li igde neko mesto gde čovek može da se ne zastidi bilo zbog svog ili postupka drugih?

Onaj lekar, koji je prepisao tri pilule posle jela, zastideo se, i onaj koji je pitao može li da ih popije pre jela.

Ali dok postoji stid, još nije sve propalo.

Slobodan Stojićević

NEISPUNJENO "VELIKO OBEĆANJE"

Erich From (1900-1980) je pisac djela višemilijunske naklade. U jednoj od svojih knjiga pod naslovom »Imati ili biti« napisao je i misli koje će biti citirane.

Industrijski nam napredak od zamjene životinjske i ljudske energije mehaničkom i kasnije atomskom, do zamjene ljudskog uma kopjutorom, pruža osjećaj da se nalazimo na putu neograničene proizvodnje, pa prema tome i potrošnje, da nas je tehnika učinila svemoćnima, da nas je znanost učinila sveznajućima. Na putu smo da postanemo bogovi, nadnaravna bića koja bi mogla stvoriti drugi svijet, upoređujući svijet prirode kao gradivne elemente za svoje novo stvaranje.

Nezasitost - uzrok nezadovoljstva

Muškarci, a sve više i žene, doživjeli su nov osjećaj slobode. Postali su gospodari svojih života: feudalni lanci su raskinuti i ljudi su oslobođeni svojih okova, mogli činiti što su željeli. Ili su bar tako osjećali. I premda je to vrijedilo samo za pripadnike viših i srednjih klasa, njihova dostignuća su vodila vjeri da bi, na koncu, bilo moguće novu slobodu protegnuti na sve članove društva, ali samo u sučaju da industrijalizacija nastavi svoj ravitak. Socijalizam i komunizam su se ubrzo iz pokreta čiji cilj bijaše novo društvo i novi čovjek preobratali u poket čiji je ideal postao buržoarski život za sve, univerzalni buržuj kao čovjek budućnosti.

Budući da industrijska dob u stvari nije uspjela ispuniti Veliko Obećanje, sve veći broj ljudi postaje svjestan sljedećeg:

-neograničeno zadovoljenje svih želja ne vodi dobrobiti ni sreći, pa čak ni maksimumu zadovoljstva.

-san da ćemo postati neovisni gospodari vlastitih života prestao je kada smo počeli bivati svjesni činjenice da svi postajemo kotačići u birokratskoj mašineriji, zajedno sa našim mislima i ukusima kojima manipuliraju vlada i industrija, te sredstva masovnih komunikacija kojima vlada i industrija upravljaju.

-ekonomski napredak ostao je posljedica bogatih nacija i jaz između bogatih i siromašnih nacija se sve više produbljavao.

-sam tehnički napredak razvio je ekološke opasnosti kao i opasnost od nuklearnog rata pa ili jedna od njih ili obje mogu uništiti cijelu civilizaciju i sve oblike života.

Zašto veliko obećanje nije uspjelo?

...čak i bez teorijske analize, opazivi podaci najjasnije pokazuju da naš način »traganja za srećom« ne proizvodi blagostanje. Mi smo društvo očito nesretnih ljudi: usamljenih, zabrinutih, utučenih, destruktivnih, ovisnih - ljudi koji postaju sretni kada ubiju vrijeme koje tako teško pokušavaju spasti...

Druga psihološka premisa industrijske dobi tj. da gajenje individualnog egoizma vodi hramoniji i miru, napretku i dobrobiti svakog pojedinca, jednako je teorijski pogrešna i njena se pogrešnost može dokazati opazivim činjenicama... Nikada neću moći postati zadovoljan jer mojim željama nema kraja...

Strast za imanjen mora voditi u beskonačni klasni rat. Pretenzija komunistička da će njihov sistem okončati klasnu borbu ukidanjem klasa je fikcija, jer je njihov sistem zasnovan na neograničenoj potrošnji kao svrsci života. Sve dok svatko želi imati što više, moraju postojati klase, mora biti klasnog rata i općenito govoreći mora biti međunarodnih ratova. Pohlepa i mir uzajamno se isključuju.

U izvještaju dviju komisija tzv. »Rimskog kluba« Mesarovic i Pestel zaključuju da su jedino drastične promjene, ekonomske i tehnološke, na globalnoj razini, prema planovima stručnjaka, u stanju izbjeći veliku i konačnu globalnu katastrofu... Takve ekonomske promjene moguće su jedino »ako dođe do temeljitih promjena u vrijednostima i ponašanju čovjeka kao što se nova etika i nov odnos prema prirodi.«

Šta je modus bivstvovanja?

Većina nas zna o modusu imanjenja više no o modusu bivstvovanja, jer je imanjenje daleko učestaliji oblik iskustva u našoj kulturi...

Pretpostavka modusa bivstvovanja su neovisnost, sloboda i prisustvo kritičkog uma. Njegova osnovna osobina je aktivnost, ali ne u smislu vanjske aktivnosti ili biznisa već unutrašnje, produktivne upotrebe naših moći.

Ali, većina ljudi smatra odviše teškim napuštanje orijentacije na imanjenje. Svaki takav pokušaj izaziva veliku bojazan i osjećanje da se radi o napuštanju svekolike sigurnosti, kao da je čovjek bačen u ocean a ne zna plivati. Ne znaju, da bi, kada bi se odrekli štaka vlasništva, mogli početi koristiti svoje vlastite snage i samostalno hodati. U tome ih zadržava iluzija da ne bi mogli samostalno hodati, da bi se srušili kada ih ne bi podržavale stvari koje imaju.

Studenti koji se prema svijetu odnose na način bivstvovanja... umjesto da budu pasivni primaoci riječi i ideja, oni slušaju, čuju i što je najvažnije primaju i reagiraju na aktivan način. Oni što slušaju potiče njihove misaone procese. U njihovim umovima rađaju se nova pitanja, nove ideje. Njihovo slušanje je živi proces. Slušaju sa zanimanjem, prate što predavač govori i spontano doživljavaju ono što čuju. Ne bave se prostim stjecanjem znanja koje mogu odnijeti kući i upamtiti. Svaki takav student je dirnut i promijenjen. Nakon predavanja je drugčiji no što je bio prije...

(pošto je na ovoj osnovi izanalizirao pojave kao osjećanje, razgovor, čitanje, autoritet, spoznavanje, vjeru, voljenje, itd. zaključuje:

Postoje li realni izgledi za novo društvo?

...ideali novog društva prelaze preko svih partijskih linija: mnogi konzervativci još nisu izgubili svoje etičke i religijske ideale, a isto vrijedi i za mnoge ljevičare i liberale. Svaka politička partija iskorišćava glasače uvjeravajući ih da ona zastupa istinske vrijednosti humanizma. Pa ipak s onu stranu svih političkih partija nalaze se samo dvije grupe: angažirani i ravnodušni. Kada bi se svi u grupi angažiranih mogli osloboditi partijskih klišeja i shvatiti da angažirani imaju iste ciljeve, mogućnost promjene znatno bi porasla, napose od vremena kada većina građana postaje sve manje i manje zainteresirana za vjernost partiji i za partijske parole...

...ostvarivanje novog društva moguće je samo ako stare motive profita i moći zamijene novi: bivstvovanje, dijeljenje, razumijevanje. Ako produktivni karakter zamijeni tržišni, ako kibernetiku religiju zamijeni radiklano-humanistički duh.

priredio A. Poljaković

U organizaciji Instituta "Ivan Antunović" iz Subotice, 15. siječnja održan treći "Razgovor" s glavnom temom "Hrvatske škole u Bačkoj":

ZA HRVATSTVO - STALNI BOJ!

Ovo je zajednička konstatacija svih ovogodišnjih sudionika na "Razgovoru" koji je ovoga puta održan u prepunoj sali čitaonice u Gradskoj biblioteci.

Otvorajući ovogodišnji "Razgovor", predsjednik Instituta Lazar Ivan Krmpotić mnogobrojne uzvanike upozorio je na dugotrajnu izloženost

Nakon uvodne riječi predsjednika Instituta gostima su se svojim predavanjima obratili Stipan Stantić, predsjednik MDSHV i nastvanik iz Subotice, te mr. Julije Skenderović profesor matematike.

O povijesti i značaju borbe za očuvanje nacionalnog indentiteta od dolaska na ove terene pa do Drugoga svjetskog rata nazočnima se svojim referatom obratio Stipan Stantić. On

je istaknuo da je kod Bunjevaca i Šokaca oduvijek postojala svijest o potrebi škola i drugih institucija na maternjem jeziku, jer je to osnovni preduvjet da bise odnarođnjavanju o d u p r i j e l o . Međutim, prilike nam nikada nisu bile trajno riješene, tako da se za ovo

pitanje oduvijek trebalo boriti.

Nadovezujući se na izlaganje svog prethodnika, gospodin Julije Skenderović je govorio o stanju u školstvu od Drugog svjetskog rata pa do danas i o programu kulturne autonomije Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, a koji su vezani za probleme oko školstva. Gospodin Julije Skenderović

naveo je podatke da su nakon rata škole na hrvatskom postojale desetak godina da bi ih nakon toga vlasti bez ikakvog obrazloženja ukinule. Stoga je prisutnima detaljno izložio program DSHV-a vezan za školstvo, poredeći Hrvate u Bačkoj sa Velšanima, jer vodimo sličnu borbu.

Sudjelujući u razgovoru nakon predavanja gospode Stantića i Skenderovića predsjednik DSHV mr. Bela Tonković je naglasio od kolikog su značenja škole za nas u budućnosti i o problemima kadrova kojih za sada nema dovoljno.

Svi oni koji su izlazili pred prisutne često su se spominjali govora svećenika Blaška Rajića koji je na sedmom "Razgovoru" 7. siječnja 1940. posebno naglašavao potrebu za hrvatskim školama, jer ćemo u protivnom postati "inferiorna masa" i "društveni bogaljevi".

U programu "Razgovora" sudjelovali su dr. Matija Evetović recitacijom "Molitva Bunjevaca", te Katedralni zbor "Albe Vidaković". Na "Razgovoru" su bili ugledni gosti kulturnog, javnog i crkvenog života grada.

(Z.R.)

asimilaciji hrvatskog naroda na prostorima uz Podunavlje i u Bačkoj. "Otvaranje i formiranje škola na hrvatskom nastavnom jeziku oduvijek je bilo centralno i, praksa je do sada pokazala, kratkoročno riješeno pitanje za Hrvate koji žive na ovim prostorima" - naglasio je Krmpotić.

Još jedan kulturni događaj pripadnika "naše grane":

BUNJEVAČKA GRUDA I MORE NA SLIKAMA LAJČE BURČARA

Po drugi puta, član likovne sekcije KUD "Bunjevačko kolo", Lajčo Burčar upriličio je samostalnu izložbu. Djela su slikana u tehnici ulja, a tematski motivi vezani su za podneblje u kom je slikar rođen. Tako posjetitelji mogu vidjeti, pomalo već zaboravljene, ruralne i idilične motive panonskog krajolika i svakodnevice, ali isto tako i slike sa drugim dominantnim motivima.

Izložba traje od 22. siječnja do 28. veljače, a za posjetitelje je otvorena svakog dana od 11 do 12 sati i od 19 do 20 sati u prostorijama "Bunjevačkog kola" u Subotici.

(Z.R.)

Salaš na Paliću

PREGLED POVIJESTI HRVATA BUNJEVACA

PREPOROD HRVATA

Sudjelovanje Bunjevaca na strani Mađarske revolucije 1848. godine, uspješna nagodba Mađara s Austrijancima 1867. godine, a vjerojatno i podgrijavanje kaponjskih zbivanja od strane mađarona bilo je pogubno za Bunjevce i zamračivalo im budućnost na ovome tlu.

Da li da posebno istaknemo da osim rijetkih osnovnih škola nismo imali nikakvih drugih škola na našem jeziku, da su gimnazije na mađarskom jeziku, da nam intelektualci većinom studiraju u Budimpešti. Srbi već imaju karlovačku pa novosadsku gimnaziju i bogosloviju, pojam srpske Vojvodine već se uvriježio, kretanja u Srbiji su ih podsticala, a pored Budimpešte i Novi Sad ima jak kulturni i nacionalni centar. I dok će, kako ćemo vidjeti, nama biti oduzeto pravo i na osnovno školstvo, ni u Subotici nikada nije prestala raditi srpska osnovna škola.

borbi protiv mađarizacije, ali Dr. Franjo Somborčević mu reče: »Brate Ivo, zakasnio si s tvojim prijedlogom. Mi smo se već pomadarily.« A isti taj Dr. Franjo Somborčević bijaše ne samo rodoljub u prethodna vremena, već i član Ilirskog pokreta u Zagrebu. Boza Šarčević i Ivan Antunović bez riječi napustiše ovaj skup.

No, uz Antunovića i Bozu Šarčevića pridružio se dr. Ago Mamužić i brat mu Lazo, te drugi uglednici. Pa odluče pokrenuti »Bunjevačke i Sokačke novine«. I 1870. godine izade prvi broj novina, suradnici mu postanu pored Dr. Boze Šarčevića i Dr. Age Mamužića, Blaž Modrošić, Stipan Grgić, župnik Ivan Palić, fra Stipan Vujević i drugi, te iz Banovine biskup Strossmayer, Ilija Okrugić itd.

Karlo Milodanović pokreće 1872. godine političko-zabavni list »Misečna kronika«, a profesor bajske učiteljske škole Ivan Mihajlović je napisao čitanku za pučke škole i »Gramatiku ilirskog jezika«.

Naravno da je uslijedio mađarski pritisak, pa dođe do prekida između Bunjevaca i Mađara u čitaonici NÉPKÖR, koja je do tada bila zajednička, te naši napuste ovu čitaonicu.

Zabranjene su pučke škole u Subotici i Somboru, a u drugim mjestima samo djelomice; zabranjeno je izdavanje naših udžbenika. Naravno da su nosioci pritiska "mađaroni", obitelji Vojnić i Latinović; Latinovići da pokažu prijezir prema svom podrijetlu, spale čak sve knjige svojih djedova. Stanje je bilo gore nego li za vrijeme apsolutizma, jer je zabranjeno udruživanje i zborovanje da bi što prije sprovedli svoju ideju

pomadaryvanja svih Bunjevaca. Uzalud su naši koristili sve pravne mogućnosti. Mađaroni, potpomognuti nosiocem mađarizacije gradonačelnikom Ivanom Mukićem, našli su načina kako da naše spriječe izboriti svoja, čak i zakonima zagwarantirana prava.

Zato predloži Dr. Boza Šarčević braći Mamužić, da Ivana Mukića politički sruše, a kad ga uklone bit će manja smetnja njihovom pokretu. Da bi ovaj svoj politički pokret oživotvorili, sastanu se Dr. Ago Mamužić, Bariša Vidaković-Božanov, Ivan Ružić, Josip Manić-Jukić, Đeno Dulić i Veco Vidaković 1877. godine, te odluče osnovati BUNJEVAČKU PUČKU KASINU, otkuda bi povelili namjeravanu političku akciju protiv Ivana Mukića. No, po naredbi ministra unutarnjih poslova veliki župan Dezider Gromom zabrani i raspusti Kasinu, ali konačno je ipak odobri ministar unutarnjih poslova Tisza Kálmán, ali pod uvjetom da se ne smije zvati »bunjevačka« već samo PUČKA KASINA i ako mu Bunjevci pruže obećanje da će poduprijeti vladinu stranku. I tako je prosinca 1878. godine otvorena PUČKA KASINA, a prvi je predsjednik bio Đeno Dulić, dok je već 2. veljače 1879. godine priredeno prvo VELIKO PRELO, koje je otvoreno poznatom pjesmom »KOLO IGRA, TAMBURICA SVIRA...« koju je napisao Nikola Kujundžić, a uglazbio Stipan Mukić. Kasinaši, koji su uspostavili kontakt s ministrom unutarnjih poslova Tisza Kálmánom,

uspiju smeniti velikog župana Dezidera Gromona i isposlovati da se na njegovo mjesto postavi Aurel Janković, a kad je Dr. Franjo Somborčević u gradskom predstavništvu predložio da se izglasa žaljenje zbog odlaska Gromona, ovaj mu prijedlog jednoglasno odbiju.

1880. godine su bili izbori za mađarski parlament. "Kasinaši" osnuju političku stranku, BUNJEVAČKU STRANKU, koja pozove Bunjevce na okup protiv "košutovca" i "mađarona" Mukića i narodnog zastupnika Ernesta-Nace Mukića. Na dan izbora, 28. lipnja, Naco Mukić jedva spasi mandat, a Subotičani su izabrali svog zastupnika Dr. Lazu Mamužića. Za naše svakako nije bilo bitno koja je stranka manje reakcionarna, da li vladina stranka kojoj je pripadao Tisza Kálmán ili tzv. "košutovci", ali se pokazalo da će pomoću Tisze moći izboriti neka, bar svoja najminimalnija prava.

"Košutovac" i "mađaron" Ivan Mukić je još uvijek ostao gradonačelnik. "Kasinaši" na prijedlog vlade 1883. godine obore na općinskim izborima Mukića, jer je Dr. Lazo Mamužić pobijedio u šest kotareva, dok je Mukić uz podršku Srba pobijedio u dva. 12. siječnja 1884. godine veliki župan povjeri vršenje dužnosti Mihovilu Prčiću. Uskoro bude isti jednoglasno izabran za gradonačelnika, koju je dužnost trebao vršiti dok ne istekne mandat u parlamentu Dr. Lazi Mamužiću, te tako 30. kolovoza 1884. godine Lazo Mamužić bude izabran za gradonačelnika. Predsjednikom siročadskog stola bude izabran Mihovil Prčić, velikim bilježnikom Josip Kujundžić, glavni fizikom Antunović, a glavnim računovodnom Tit Mačković.

Ove političke pobjede su imale toliki odjek među Hrvatima diljem Vojvodine, da su i u drugim mjestima Hrvati prema mogućnostima i brojčanom stanju izvojevali svoje zastupstvo u općinskim vlastima, kao u Bregu, Plavni, Baču itd.

Za čas da se vratimo gradonačelnicima SLOBODNOG KRALJEVSKOG GRADA SUBOTICE, jer smo ih prethodno nabrojali samo do 1849. godine.

1851. - PAJO ANTUNOVIĆ je izabran za gradonačelnika,

1858. - FLATT ENDRE, naimenovani gradonačelnik.

1861. - IVAN MUKIĆ, izabrani gradonačelnik, mađaron,

1862. - FLATT ENDRE, opet naimenovani gradonačelnik,

1867. - LENARD MATE, izabrani gradonačelnik,

1872. - IVAN MUKIĆ, izabrani gradonačelnik,

1878. - IVAN MUKIĆ, izabrani gradonačelnik,

1884. - LAZO DR. MAMUŽIĆ, izabrani gradonačelnik,

1890. - LAZO DR. MAMUŽIĆ, izabrani gradonačelnik,

1902. - BÍRÓ KÁROLY, izabrani gradonačelnik,

1918. - Dr. STIPAN MATIJEVIĆ, u kraljevini SHS.

Nastavak u sljedećem broju

Mađarski nacionalni život, kulturna stremjanja i preporod kulminiraju. Sjaj i raskoš mađarske aristokracije fasciniira naše intelektualce koji od svojega samo kulturnu bijedu i zapuštenost mogu uočiti.

Zar je čudo što su mađaroni prerasli svoju mizeriju, odričući se svoga porijekla i izjašnjavajući se za Mađare?

No, baš je ovo pomadaryvanje probudilo otpor u onima, kojima je bio drag rod iz kojega su ponikli, koji im je omogućio izdići se.

Ivan Antunović je prvi uočio opasnost od mađarskih nasrtaja, pomadaryvanje Bunjevaca. Za svoju namjeravanu borbu za nacionalno samoodržanje već je godine 1865. dobio potporu i suradnju biskupa Strossmayera, Ivana Mažuranića, Franje Račkog i Ilije Okrugića, a od domaćih sinova prvi mu se pridružio odvjetnik Ambrozije Šarčević, župnik Blaž Modrošić, Dr. Lazar i Augustin Mamužić, Karlo Milodanović i pučki pjesnik Stipan Grgić.

1868. godine sastanu se predstavnici i starješine Bunjevaca, te odluče da će i nadalje zadržati svoj nadimak Bunjevci, jer ako se odluče za svoje hrvatsko ime, još bi više bili izloženi pritiscima i proganjanju Mađara. A 1869. godine sastanu se u župnom dvoru župe svete Terezije u Subotici Ivan Antunović, Boza Šarčević, te Dr. Franjo i Vinko Somborčević, Matija, Stipan i Ljudevit Antunović i Ivan Probojčević i brat mu Filip, te još nekoliko svećenika. Antunović ih obavijesti o namjeravanom patriotskom radu i

ISTA PRAVA ZA SVE

Poštovano uredništvo "Glasa ravnice",

Najprije vam se od srca zahvaljujem na pošiljci "Glasa ravnice" koju sam jučer primio. Sada imam sve brojeve uključivši i broj 24 koji sam dobio iz Zagreba, iz Hrvatske. Sada mi nastavite slati od broja 25 pa nadalje. Još jednom, puno hvala.

Mislim da je došlo vrijeme da i srpski narod shvati da ne može živjeti u jednoj državi kao što je to zamislio i Dobrica Ćosić i njegova SANU 1986. u svojem "Memorandumu" o kojem sam čitao po našim američkim novinama i časopisima. Srbi moraju dati ista prava svim nesrpskim narodima koji žive na području takozvane Jugoslavije koja ona trže za svoje

sunarodnjake u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. O tome sam već pisao i samome Cyrus Vanceu u Ženevu kao i našem novom američkom predsjedniku Billu Clintonu.

Isto tako izvješćujem i sve druge međunarodne osobe koje rade na iznalaženju rješenja za krizu koju su srbijanski političari izazvali, kako u Hrvatskoj, isto tako i u Bosni i Hercegovini. To je činjenica, i ta činjenica se ne može pobiti. To sam pitanje postavio i samome Generalu Lewis McKenzie, koji je bio u Sarajevu, a koji je ovdje u gradu Buffalo održao govor 13. siječnja 1993.

Beogradski komunistički vlastodršci moraju shvatiti da ne mogu vječno tlačiti, kako Albance

na Kosovu i južnoj Srbiji, tako isto i sve druge narode koji nisu Srbi a koji žive na području Vojvodine. A tu svakako spadaju Mađari, Hrvati, Rumunji i mnogi drugi.

Zatražio sam kako od predsjednika Clintona isto tako i od g. Ghalija da poduzmu sve moguće mjere protiv Srbije. Neka zaustave sotonsku mržnju i sadizam koji se tako očituje po svim koncentracionim logorima. O tim koncentracionim logorima piše i "The New York Times" u svojem izdanju od 24. siječnja 1993. godine.

Želim svako dobro cijelom uredništvu.

vlač. Ivan Skenderović
Alden, New York U.S.A.

"LIPO" NI ZA KLAPIT

Valjda od kako su se doselili u Bačku, Bunjevci se nikad nisu toliko bojali govoriti na javnim mjestima svojim dijalektom kao danas. Dešavalo se i ranije da vas "ekavci", pa i oni koji su to tek odnedavno, ismiju jer ste govorili ikavicom, ali u današnjim vremenima možete zaraditi dobre batine ako samo umjesto "e" ponekad reknete "i", ili ne daj Bože, umjesto "negde" kažete "digod". Netrepeljivost prema govoru i onima koji ga koriste koji u ovim krajevima postoji dovoljno dugo da bi se mogao smatrati starosjedelačkim osobito je velika među adolescentima. Danas je za mnoge od njih, izgleda, svaki povod za tuču dobro došao, a to što se ovi drugi ne bi tukli, nije za vjerovati, jer onda bi šutjelili. Ako se upitate kojim pokretima pripadaju ovi mladi mrzitelji, ako ne i zvanično, onda sigurno bar duhovno Srpskom četničkom i Srpskoj radikalnoj stranci. To su oni isti koji su "svojoj braći Bunjevcima"

čestitali sve blagdane, a zatim im na Staru crkvu ostavili "poslednju opomenu". Jasno je, dakle, od koga potiče ta mržnja i dokle će Bunjevci biti smatrani braćom - sve dok budu šutjeli, ili govorili šta "baza" misli. A kada prestanu, tko zna što će onda biti, jer kad izvjesni ne mogu slušati šta braća govore, kako će slušati šta kažu.

S.T.

PIŠITE NAM

Poštovani čitatelji,
šaljite nam i nadalje svoja pisma u kojima ćete komentirati pojave oko nas, ali nas isto tako i kritizirati i predlagati kako da list, koji imate u rukama, ubuduće izgleda.

A sve to s ciljem da "Glas ravnice" što više osjećate svojim novinama.

Uredništvo

Subata posli podne. Baš sam završio disnotor i sijo u kadu vruće vode da se odgrijem i sperem mašćurinu sa sebe. Još malo pa će dnevnik. Znam da puno lažu, al volim pogledat kakim blatom mažu oči narodu. Znae već, narod ko narod, mora kome virovat. Taman sam se dobro nakiselijo u vodi kad kogod lupa na vrata. Viknem ja deranu, al zabadavad. Natako onaj vokmen na uši, pa nit čuje nit vidi. Skače ko da je, božem

zdravo dobra, jel naše žito ne valja? Padne mi na pamet štogod, što ni ja ne mislim da je pametno, pa kažem Albi.

-Prodaj žito i oroči novce. Nike banke daju nekoliko iljada posto kamate. Koliko ćeš onda kafe moć kupit.-

-Mani ti to. Znam nike, koji su prodali marke, pa kupili dinare i oročili. Kad su podigli glavnicu i kamatu, polak maraka su mogli kupit. Neću se ja na to upecat.-

-Pa onda dočekaj skidanje nula. Znaš da svaki naš Božović, dobro, ne

JEL KRUIVA, JEL KAFE

prosti, pobenavijo.

-Šta se dereš - propiva moja gospoja, ko prolitnja grmljavina. - Nisu svi gluvi i ludi u ovoj kući. -

-Kad nisu, otvori vrata, kogod lupa. -

-Ja sam prolupala od vas tri vola, koje perem i kojima kuvam. Samo mi još ti faljš da se голуšav dereš iz kade. Kako me tramvaj nije zgazijo, dok sam još divojka bila. A i ovaj Božović je obećo...- dalje nisam čuo. Zaronijo sam u kadu u blaženstvo i tišinu vode. Cigurno je bilo štogod i na račun Miloševića i njegove socijalne pomoći. Znam da je nervozna, jel već po godine ne radi, a dobije platu ko poslidnji bireš. Jedva da kupi šminku i to onu jeptiniju. Kad mi nestalo ajera, provirim iz vode i čujem Albu, mog komšiju kako kukumavči.

-Jeto i moja Koca, ko tvoj Stipan, samo bi kafu, ko će im nastančit kafe. Ko da su im, božem prosti, na rođenju misto sise ponudili džezvu.

-Otkud ti- pitam ja Albu sav mokar. Ni kosu nisam otro redovno. Pušim se od vruće vode ko divenice

napolju, koje sam maloprija nosijo pod odžak.

-Faljnjs komšija. Eto ja malo nezgodno, baš vidim da si se okupo.-

-Baš sam se tijo okupat, al svedno, kaži šta te boli?-

-Pa nezgodno je. Baš si se kupo. Znaš tijo bi nagnit žita.-

-Jesil našo dobru cinu. Ne žuri. Biće bolja.-

-Ta nije to. Već tijo sam juče kupit kilu kafe. Znaš ona moja Koca...-

-Znam, znam, čuo sam. Voli kafu, al štogod.-

-Al znaš li ti koliko košta kila kafe? Skoro dvadeset meteri žita.-

Da nisam rukom pridržo bradu, cigurno bi mi pala na patos.

-Dvadeset meteri žita! Albe, ti jel si lud jel pijan! Pa znaš ti koliko samuna kruva mož ispeć od dvadeset meteri žita? To ne mož bit istina! Ti se cigurno bolesan.

-Bićeš i ti bolesan kad odeš u dućan. Sedamdeset i sedam hiljada košta kafa. Za dvadeset meteri žita mož kupit kilu kafe škatulju duvana.

Sad sam stvarno i ja zinijo, ko riba na suvom. Jel to stvarno ta kafa tako

zove se svaki tako, skida nule.-

-To ti je oped to. Dvadeset meteri žita za kilu kafe. Kako sam se samo ošramotijo prid onom curom, kad sam tražijo a ona mi izmirila i zapakovala, a ja nisam imo dosta novaca. Ta u zemlju da propadnem. Gazda s trideset jutara zemlje nema za kilu kafe. Metnijo ja njoj u dlan osam crveni i galantno kažem: brez kusura, a ona »Oladi matori, to je tek za deset deka.« Da nije bila tako zgodna možda bi mi bilo manje krivo, al ovako rešijo sam da prodam krov i kupim oped tamo, na istom mistu kafu. A što se tiče nula, ja bi svitovo novom Božoviću, da bar dvanajst skine unaprid. Onda bi i obični, nestručni i bankarski neškulovani ljudi lakše računali. Svaki misec bi se oprostili jedne nule i kraj godine bi bili tamo di smo i počeli. Siromašniji za dvanajst nula.-

-E moj Albe, nije to tako lako. Mi bi prvo tribali nule izbacit iz politike. Sa ostalim nulama ne bi bijo tako velik problem. Nego idem se obuć pa da nagnemo žito. Doću ti na kafu.-
bać Stipan

VOKŠOVANJE

Sidim ja, čeljadi moja u zapećku pa študiram, jesapim, jeto i ovaj cirkus dočekao pa i obavijo, mislim na ovo vokšovanje. Jesapim moglo je kanda i bolje, al pak, nije ni tako hrdavo. Jeto vidim sitio se i naš svit oni dični riči iz naše najlipče pisme: »Oj, Bunjevče, probudi se sada,...« i budi se. No, kaki je adet bio kod nas, kad se čeljad probude prvo se Bogu pomole, tek posli je na redu umivanje, a čovik tek kad se umije progleda, onako ljudski da mož vidit dalje od nosa.

Jeto vite imamo jednog zastupnika i u, ne bi Vas tijo lagat, al tako je prdače pokrajinska skupština. Ne mari, ni ne triba nam više dok je ovako vrime. Oduvik se tu pazilo na novce,

nikad se nije cinijo onaj koji ne zna ni svoje čuvati, a još se trpa gazdovat tuđim. Nisam mislio da svi ti što su odabrani u taj parlamenat to nisu kadri, bože sačuvaj, nego oni imadu tutora, pa za čeg slat onog kome se neda štogod uradić. Jeto tako sićam se iz ditinjstva posli onog rata, ljudi koji su to iskusili pivali su jedan bećarac ovako:

»Teško onom koga OZNA brani, al još teže koga gazda rani.«

Možda ćete se pitat sad, pa šta sam onda na početku kazo, prošo je i ovaj cirkus, kad sad kažem da smo dobro prošli. Jevo vite ovako, kad sam ja bijo mali išo sam s baćom po

Etnokulinarstvo

RONĐAVA ČORBA

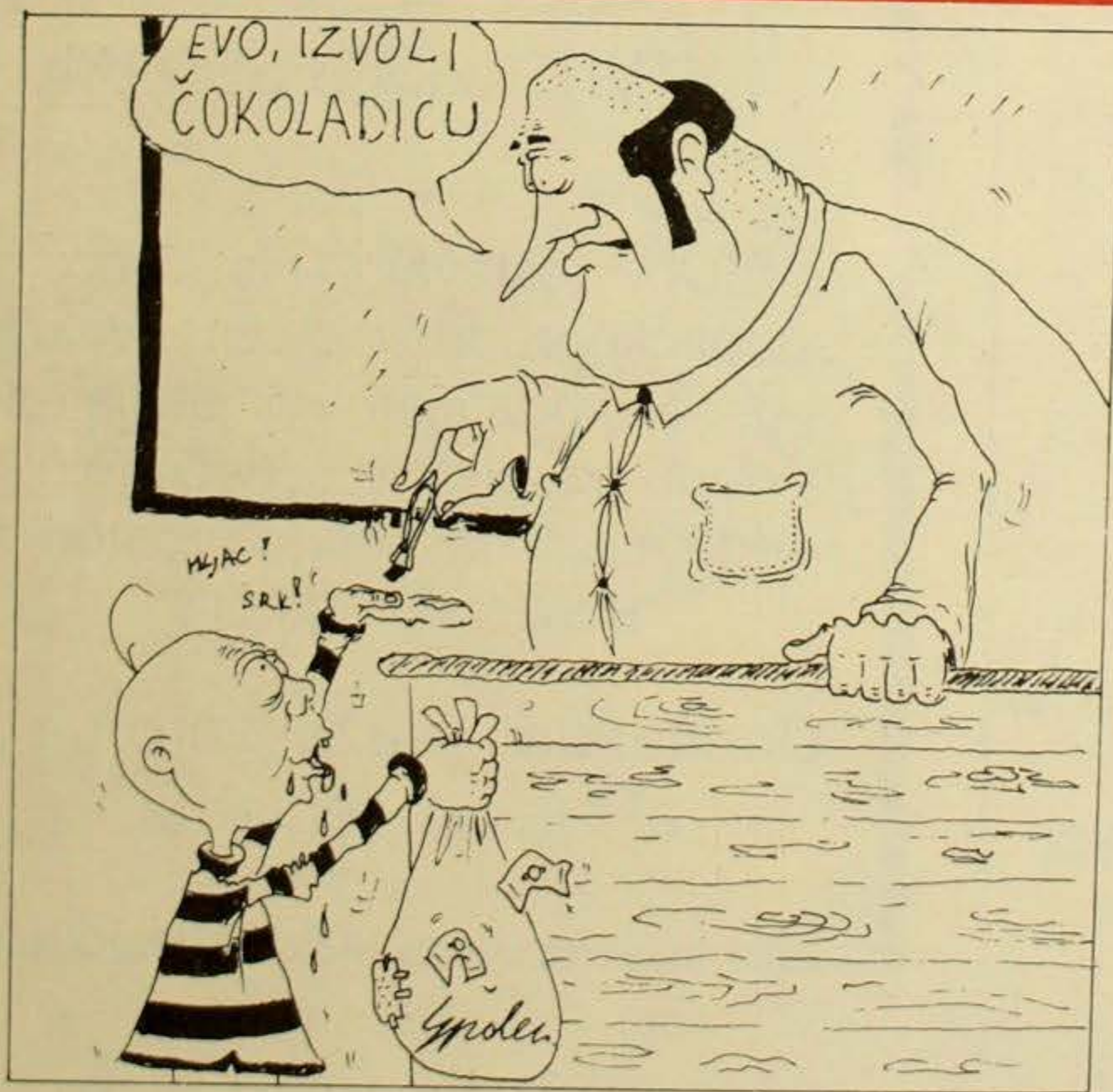
Za manje od pola sata skuvat ukusnu čorbu, nije lako. Međutim, onaj ko zna za rondavu čorbu, zna da je to moguće. Evo kako se kuva rondava čorba za četiri osobe:

U jednu labošku osridnje veličine nalijte dvije litre vode i metnite je na šporelj da voda provre. Za to vrijeme, dok voda ne provre, pravite zapršku na uobičajeni način: na jedan deci masti jel ulja isicka se glavica crnog luka, doda jedna kašika brašna i sve to poprži dok malo ne porumeni. Gotova zaprška salije se u vodu koja je provrla. Ponda se metne malo ajvara jel kuvane paradičke, a mož i vegete, i svakako ne treba zaboravit sve to osolit. Dok čorbica lagano vreje, tucnite četiri jajeta u jednu zdilicu i vilicom umutite. Sad lagano kašikom mećite umućena jaja u labošku u kojoj se kuva buduća rondava čorba, i stalno mišajte da se jaja ne bi zgrumenčala. Dakle, umisto rizanaca meću se jaja. Kad sve to dobro provre - rondava čorba je gotova. Mož se služiti prija nasuva, pa i mesa. Nazdravlje!

NAŠA PRELJSKA PISMA

Tu nam je sad sve,
i tu smo sad svi:
oni što su bili -
junaci za megdan
ono što jesmo -
radiše za rad,
za dilo,
graditelji grada;
ono što jesmo
i što ćemo biti -
graditelji mira,
širitelji ljubavi.
Tu smo sad svi:
lipa, lipča
i najlipča;
lip, lipči
i najlipči;
ponosan, ponosniji
i najponosniji;
uman, umniji
i najumniji.
Tambura svira,
ori se pisma,
ko da se, eto,
zlatni klas
zrilog žita
zvonko kruni...
I ja taj glas,
ta srebrna zrna
kupim u dlan
u vez sklapam
da podarim svima,
da ji razbacim
na sve strane,
svima vama
radi ljubavi,
radi sriće,
da svima nama
bude vedro,
lipo, veselo,
na ovo Veliko
bunjevačko prelo.

Lazar Merković

varoši, a tamo na svaki 4-5 fati nalipljena velika cidulja, a na cidulji slika zmijske, slona jel majmuna jel nike vašange, sve to onako šareno s nikim cvičom i bačo su mi divanili da to u našu varoš dolazi cirkus. Jeto zato sam vam to kazo, jel kad sam krenijo na vokšovanje svudak uz put nalipljeni cidulja, još i na ajzlogima od špeceraja i na križovima, božem prosti ni nalik na one kad sam ja bio dite, možda po di koja na priliku one s cvičom, al ono je bilo drugačije cviče, niko za mene nepoznato, a ovo vidim pripoznajem da je ruža. Lipa crvena ruža sve mami, pa sve mi se čini da se još i osti. Al onda opet nije baš sve lipo što se osti. Dode mi da se mašim za nju, al kad vidim ima boce. Oma se sitim koliko sam se puti izgrebo ko dite, ta neću dirat.

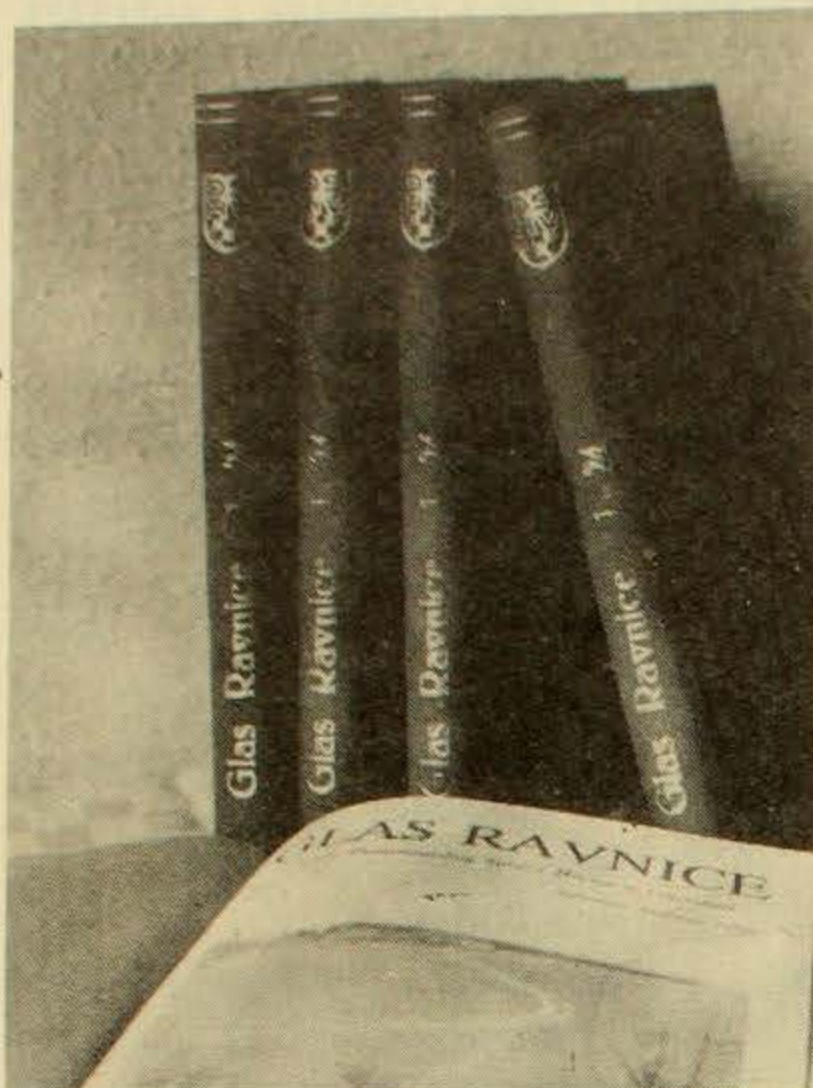
Al mami, i ono jedro lišće što je na njoj, pa opet oću, ta neću, štogod mi fali pa fali. Kad odjedared sitim se. Pa, čeljadi moja fali joj plod. Skoro sam dreknijo »Fali plod!«, al onda opet sitim se da ne smiš nikog podgovarat, jel pridizborna korizma je. I oćutim ja.

Jevo došlo vrijeme, prošlo ćutenje i sad ću Vam kazat. Čeljadi moja, pa za taj plod pa to mi svi tribamo znat to je šipak, jeste ŠIPAK. Zato Vam sad kažem, nama je ode uvik bio važan rod i kako je to što rodi. Jeto, čeljadi, sad i vi drugput pripazite i umite se dobro kako se ono kaže, da bi vidili dalje od nosa. A sad u zdravlje.

bač Kalo

NOVO! NOVO! NOVO! NOVO! NOVO! NOVO! NOVO! NOVO!

Za Vašu biblioteku:

GLAS RAVNICE U KJNIZI !

Uredništvo lista je pripravilo za Vas 24 ukoričena broja "Glasa ravnice" godišta 1990, 91, i 92. Knjiga je tvrdog poveza plave boje, dimenzija 21x28cm. Cijena po kojoj možete naručiti ili osobno kupiti u sjedištu stranke je 20DM, a ukoliko donesete vlastiti komplet od prvog do broja 24, u tom slučaju je cijena 10DM plus troškovi poštarine. Kupite ovu knjigu jer ćete u njoj vidjeti kako je ovaj list, jedini na hrvatskom jeziku u Vojvodini evoluirao od jednog biltena do današnjeg izgleda te na taj način sačuvajte jedno svjedočanstvo ovog vremena !

!OVON !OVON !OVON !OVON !OVON !OVON !OVON !OVON

NAMA JE DOVOLJNO DA
ZNATE ZA NAS...

PRIVATNO POGREBNO
PODUZEĆE

FUNERO

SUBOTICA, Karađorđev put 1,
Telefon (danonoćno) 024/51-514

BAJMOK, JNA 3 (u cvjećarnici
"Mariška")

PALIĆ, Joò Lajos 18 (u
cvjećarnici "Orhideja")

HORGOŠ, Borisa Kidriča 7

MARTONOŠ, Trg Dózsa György 3

ČETVRTKOM U SEDAM

Obavještavamo članove
subotičke podružnice DSHV, kao
i naše simpatizere i prijatelje da
dođu na susrete četvrtkom u
sedam sati navečer u prostorije
"Bunjevačkog kola".

Dodite da porazgovaroma o
aktualnim temama.

SLUŠAJTE NAS PETKOM

Hrvatski radio emitira svakog petka od 21.05
do 21.30 emisiju: "Hrvatima u Srijemu, Banatu
i Bačkoj". Slušajte našu radio-emisiju na
srednjem valu 594 ili 1125 KHz.